ከአዘጋጁ

የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማህበር በተለያዩ መስኮች ኢትዮጵያ ያለችበትን ሁኔታ በመረዳት ዜጎች ጥርት ያለ የጋራ ርዕይ እንዲኖራቸው ለማስቻል ተከታታይ የውይይት መድረክ ‹‹ርዕይ 2020›› በሚል ያዘጋጃል፡፡ በዚህ የውይይት መድረክ ላይ በተለያዩ ሙያና የሥራ መስክ ዕውቅና ያላቸው ኢትዮጵያውያን በተሰጣቸው ርዕሰ ጉዳይ ላይ ጽሑፍ እያዘጋጁ ለታዳሚዎች እንዲያቀርቡ ይደረጋል፡፡ የሚዘጋጀው ጽሑፍ ‹‹ኢትዮጵያ አሁን ያለችበት ሁኔታ ምንድነው? በዚህ ሁኔታ ብትቀጥል በ2020 የት ትደርሳለች? እንዴት ሆናስ ወደፊት ልናያት እንፈልጋለን? ይህን ርዕይ ለማሳካት ከዛሬ ጀምሮ ከኢትዮጵያውያን ምን ማድረግ ይጠበቃል?›› በሚሉ ጭብጦች ዙሪያ ያተኮረ እንዲሆን ይደረጋል፡፡

በዚህ መሠረት ‹‹መስናና ልማት በኢት□□ጰ›› በሚል በተዘጋጀ ‹‹ርዕይ 2020›› የውይይት መድረክ ላይ በተጋባዥነት ጠቃሚ ጽሑፍ ያዘጋጁት አቶ አሊ ሱሌይማን የ□ረ-ሙስና ኮሚሽን ኮሚሽነር ናቸው፡፡ አቶ አሊ ሱሌይማን በሥራ ምክንያት በዕለቱ ጽሁፋቸውን ማቅረብ ባለመቻላቸው ጽሁፉን ያቀረቡት አቶ መካሻ አበራ፣ የፀረ ሙስና ኮሚሽን የጥናትና ምርምር መምሪያ ኃላፊ ናቸው፡፡ አቶ መካሻ አበራ ላቀረቡልን ጽሑፍ እንዲሁም ከታዳሚዎች ለተነሱ ጥያቄዎችና አስተያየቶች ለሰጡት አጥጋቢ ማብራሪያ የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማህበር ከፍተኛ ምስጋና ያቀርባል፡፡

በአቶ አሊ ሱሌይማን ጽሑፍ ላይ ሙያዊ ትችት በመስጠት ውይይቱን ያዳበሩትንና ጥልቀት የሰጡትን ረዳት ኘሮ□ሰር መድህኔ □□ሰ እና ዶ/ር አማረ አሰግዶም ላበረከቱት ከፍተኛ አስተዋጽኦ ማህበራችን ምስጋና ያቀርባል፡፡

□ሑ□ ብዙ ጠቃሚ ሃሳቦችን የያዘ ነው፡፡ □ሑ□ የሙስና ትርጉምን ከፀረ-ሙስና ሕጉ ጋር በማጣቀስ የሚገለፅ ሲሆን፣ መገለጫዎቹ ጉቦ፣ በስልጣን አለአግባብ መገልገል፣ ማጭበርበር፣ እምነት ማጉደል፣ የመንግስት ሃብትና ንብረትን ለግል ጥቅም ማዋል ወዘተ መሆኑን ይገልፃል፡፡ የጹሑፉን ዋና ክፍል የሚያተኩረው ሙስና በልማት ላይ ስላለው አሉታዊ ተፅዕኖ ሲሆን ሙስና ለልማት ጠንቅ ከመሆን ባሻገር የአገርን ሥርዓት የማፍረስ አደጋም ሊፈጥር እንደሚችል ይጠቀሳል፡፡ የ□ሑ□ ማጠቃለያና የወደፊት የትኩረት አቅጣጫ ሆነው የቀረቡት የፀረ-ሙስና ትግሉን የተሳካ ለማድረግ የሕዝብ ተሳትፎ ማጠናከር፣ ተጠያቂነትና ፅልፅነት ያለው የመልካም አስተዳደር ሥርዓት ግንባታ እና የፀረ-ሙስና እንቅስቃሴን ባለመሰላቸት በቀጣይነት አጠናክሮ ማካሄ□ እንደሚያስፈልግ የሚያሳዩ ማብራሪያዎች ናቸው፡፡

በዚህ ጹሑፍ ላይ በተችዎቹ የቀረቡት ተጨማሪ ማብራሪያዎች እንደዚሁም በታዳሚዎች የቀረቡ አስተያየቶች እና ጥያቄዎች ለነዚህም የተሰጡ ማብራሪያዎች በርዕሰ ጉዳዩ ላይ የተሻለ ግንዛቤ ለመፍጠር ጠቃሚ ሆነው ተገኝተዋል፡፡

የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማህበር የጽሑ□ን አቅራቢና አስተያየት ሠጪዎችን በድጋሚ እያመሰገነ በውይይቱ የተገኙ ታዳሚዎች ላሳዩት ንቁ ተሳትፎ ያለውን አክብሮት ለመግለጽ ይወዳል፡፡

በመጨረሻም የዚህ እትም አንባቢዎች ጠቃሚ ሃሳቦችን ሊያገኙ እንደሚችሉ ያለንን እምነት እንገልጻለን፡፡

ሙስናና ልማት በኢት□□ጰ
ኮሚሽነር አቶ አሊ ሱሌይማን*

መፅቢጸ

ሙስና ልማትን እንደሚጎዳ ወይም እንደሚገታ፣ ሲከፋም የፖለቲካ ስርአቱን ለአደጋና ለመፈራረስ እንደሚያጋልጥ በተለያዩ ምሁራን የተገለጸ ብቻ ሳይሆን በተግባርም □ታየ ለመሆኑ የነዛየርና ሴራሊዮን ታሪክ ምስክር ነው:: ብዙም ባይሆኑ ሙስና አገልግሎትን በፍጥነት ለማፅኘት፣ ስለሆነም እድገትን ለማፋጠን ይረዳል ብለው የሚከራከሩ ጸሀፊዎች አሉ:: ይህ ጽሁፍ ሙስና በልማት ላይ ስለሚኖረው ተጽእኖ፣ ባለፉት አምስት አመታት በኢትዮጵያ ሙስናን ለመዋጋት ስለተወሰዱት እርምጃዎችና ስለተከናወኑ ተግባራት፣ እና እነዚህ ባለፉት አምስት አመታት ከተመዘገበው የኢኮኖሚ እድገት አንጻር ሊኖራቸው ስለሚችለው ፋይዳ ለውይይት መንደርደሪያ የሚሆኑ ነጥቦችን ለማንሳት ይሞክራል::

ጽሁፉ በአራት ክፍሎች ተከፍሎ የቀረበ ሲሆን፣ በክፍል አንድ ሙስና እና መገለጫዎቹ በአጠቃላይ ምን እንደሚመስል ለማሳየት የሚሞክር ሲሆን፣ በክፍል ሁለት ሙስና ከልማት አንጻር ያለውን አሉ□ዊ ፋይዳ ለማሳየት ተሞክሮአል:: በሶስተኛው ክፍል ባለፉት አምስት አመታት በኢትዮጵያ ሙስናን ለመዋጋት ስለነበረው እንቅስቃሴና እርምጃ በአንድ በኩል እና በልማቱ አንጻር የተመዘገበውን እድገት በማነጻጸር ሙስናን በመከላከል በተ□ሰ□□ እርምጃና በልማቱ መካከል ሊኖር ስለሚችለው ግንኙነት ለውይይት መነሻ የሚሆን ሀሳብ ለማቅረብ ተሞ□ሯል:: በመጨረሻም በክፍል አራት ማጠቃለያና የወደፊት አቅጣጫን በሚመለከት ሀሳብ ቀርቧል::

1. የሙስና ትርጉምና መገለጫዎቹ

ሙስና የእንግሊዝኛውን ኮራፕሽን የሚለውን ቃል እንዲገልጽ የምንጠቀምበት ከግ□□ □ተ□ረሰ ቃል ነው:: የተለያዩ ምሁራን ሙስናን በተለያየ መልኩ ጹተረ□ማሉ:: በተለያዩ አገሮች ህጎችም ሙስና በተለያየ መልኩ ይተረጎማል:: ይሁንና ጠቅለል ባለ መልኩና በተለምዶ ሙስና ስልጣንን አለአግባብ በመጠቀም ለግል ጥቅም ከማዋል ጋር ተያይዞ □ሚታይ ሲሆን ይህም ጉቦን፣ በስልጣን አለአግባብ መገልገልን፣ ማ□ በርበር፣ እምነት ማጉደልን፣ የመንግስት ሀብትና ንብረትን ለግል ጥቅም ማዋልን ይጨምራል::

በ1997 በወጣው የወንጀል ህግ አንቀጽ 404 (2) ስለሙስና ወንጀል ምንነት የሚከተለው ተደንግጎ እናገኛለን::

«ማንኛውም የመንግስት ሰራተኛ በቀዓ ታም ሆነ በተዘዋዋሪ የማይገባ ዓ ቅም ለራሱ ለማፅኘት ወይም ለሌላ ሰ□ ለማስ□ኘት ወይም በሌላ ሰው መብት ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ በተሰጠው ሀላፊነት ወይም ተግባር ማድረግ የሚገባውን እንዳያደርግ ወይም ማድረግ የማይገባውን እንዲያደርግ፣ ከሌላ ሰ□ ላጁ ዓ ቅም □ተቀበለ □ጁም □□□ቀ፣ □ጁም በማናቸውም ሌላ መንገድ ለራሱ ወይም ለሌላ ሰው ዓ ቅም ለማስ□ኘት የተሰጠውን ስልጣን ወይም የህዝብ አደራ ያለአግባብ የተገለገለበት እንደሆነ ወይም፣ ማንኛ□ም ሰ□ ዓ ቅም ለራሱ ለማፅኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስ□ኘት ወይም በሌላ ሰው መብት ላይ ጉዳት እንዲደርስ በማሰብ ለመንግስት ሰራተኛ የማይገባ ጥቅም ለመስጠት ቃል □□ባ □ጁም ጸቀረበ □ጁም ለማቅረብ □ተስማማ እንደሆነ ወይም፣ በአግባቡ ለተፈጸመ ወይም በአግባቡ ወደፊት ለሚፈጸም የመንግስት ስራ የማይገባ ጥቅምን ማንኛውም ሰው የሰጠ ወይም ማንኛ ውም የመንግስት ሰራተኛ □ተቀበለ እንደሆነ የሙስና ወንጀል ፈጻሚል ተብሎ እንደሚያስቀጣ ይደነግጋል::

በወንጀል ህጉ መሰረት የመንግስት ሰራተኛ ማለት በመንግስት መስሪያ ቤት ወይም ልማት ድርጅት ውስጥ

* አቶ አሊ ሱሌይማን በሕግ ሙያ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ እ.ኤ.አ. በ1986 የመጀመሪያ ዲግሪያቸውን አግኝተዋል፡፡ አቶ አሊ ሱሌይማን በከፍተኛ ፍ/ቤት በዳኝነት፣ እንዲሁም በአማራ ክልል የጠቅላይ ፍ/ቤት ፕሬዝዳንት ሆነው አገልግለዋል፡፡ በተጨማሪ በፍትህ ሚኒስቴር በምክትል ሚኒስተርነት ያገለገሉ ሲሆን በአሁኑ ሰዓት በፌዴራል ፀረ ሙስና ኮሚሽን ኮሚሽነር ሆነው በማገልገል ላይ ይገኛሉ፡፡ አቶ አሊ ሱሌይማን በተለያዩ የመንግስት ልማት ድርጅቶች ውስጥ በቦርደ አባልነትና በሰብሳቢነት በማገልገል ላይ ይገኛሉ፡፡

ተቀዓር፣ ተሹሞ፣ ተመ□ቦ □ጁም በህዝብ ተመርጦ በቋሚነት ወይም በጊዜያዊነት ስራን የሚያከናውን ማንኛውም ሰው ማለት ነው:: (አንቀጽ 402(1) ሙስና በአንድ በኩል በሁለት ወገኖች ማለትም በመንግስት ሰራተኛ □ጁም ሀላ□ እና በሌላ በኩል በሌሎች ሰዎች ማለትም የመንግስት ሰራተኛ ባልሆኑ ሰዎች በሚፈጠር መመሳጠር የሚፈጸም ወንጀል ሲሆን በሌላ በኩል የመንግስት ሰራተኛው ብቻውን (በማ□ በርበር □ጁም እምነት በማጉደል) ወይም ከሌሎች የመንግስት ሰራተኞች ጋር በመመሳጠር የሚፈጸም ወንጀልን የሚያካትት ነው::

ከሙስና ጋር በተያያዘ የሚገኙ ጥቅሞች አይነታቸው በርካታ ናቸው:: ከመንግስት ጋር የሚደረጉ ውሎችን፣ የንግድና የስራ ፈቃድን፣መሬትን፣ ቅጥርን ወዘተ ማፅኘት፣ የወንጀል ድርጊቶች ተዳፍነው እንዲቀሩ ማ□ረፅ፣ ለመንግስት የሚከፈሉ ታክሶችና ቀረጦችን ማስቀረት ፣ ብ□ር ማፅኘት ወዘተ ከሚጠቀሱት አንዳንዶቹ ናቸው::

በሌላ በኩል በሙስና ወንጀል ፈጻሚ የመንግስት ሰራተኛ □ጁም ባለስልጣን የሚገኝ□ ዓቅም የገንዘብ ስጦታ፣ የአክስዮን ድርሻ፣ □እዳ መሰረዝ፣ ለልጆች የትምህርት እድል፣ የጤናና የህክምና አገልግሎት፣ የትራንስፖርትና የሆቴል ወጪ መሸፈን ወሲባዊ አቅርቦት ወዘተ ሊሆኑ ይችላሉ::

ከዚህ በላይ የተመለከተው ትርጉም ስለሙስና አጠቃላይ ግንዛቤ የሚያስጨብጥ ቢሆንም፣ ሙስናን ለመዋጋት ለሚቀረጸው ስልትና ስትራተጂ መሰረት እንዲሆን እንዲሁም ሊያደርስ ከሚችለው ጉዳት አንጻር የተሻለ ግንዛቤ ለማግኘት ብዙውን ጊዜ በሚገለጽባቸው አይነት ተከፋፍሎ ይቀርባል:: እነሱም አነስተኛ (petty corruption) ከፍተኛ (grand corruption) እና state capture በማለት ተከፋፍለው ይቀርባሉ::

አነስተኛ ሙስና(petty corruption) የሚባለው በመካከለኛና ዝቅተኛ □ረጽ በሚ□ኙ የመንግስት ሰራተኞች የሚፈጸም ሲሆን በዋነኛነት ከህዝብ አገልግሎት ጋር በተያያዘ የሚፈጸም □ሚ□ኘውም ጥቅምም አነስተኛ የሆኑ ስጦታዎችን የሚመለከት ነው:: ለምሳሌ ሰነዶችን በመደለዝ እና በማጥፋት የሚገኝ አነስተኛ መጠን ያለው ጥቅም፣ በፕሮፎርማ በሚ□ረጉ ግዢዎች ጋር በተያያዘ ከአቅራቢ ጋር በመመሳጠር የሚገኙ ጥቅሞች ወዘተ በዚህ ውስጥ ሊካተቱ የሚችሉ ናቸው:: አነስተኛ ሙስና የሚገኘው ጥቅም አነስተኛ እንዲሁም በዝቅተኛ □ረጽ ላይ በሚ□ኙ የመንግስት ሰራተኞች የሚፈጸም ቢሆንም የሚያደርሰው ጉዳት ግን ቀላል ነው ማለት አይደለም:: በአጭሩ እንዲቀጭ ካልተደረገ ህብረተሰቡን በማማረር ህብረተሰቡ በመንግስት ላይ □ምነት እንዲያጣ የሚያደርግና ወሳኙን የህብረተሰቡን ተሳትፎ የሚያሳጣ ነው::

ከፍተኛ ሙስና (grand corruption) ስሙ እንደሚያመለክተው ከፍተኛና መጠኑ ሰፊ የሆነ የህዝብና የመንግስት ገንዘብ በአጭር ጊዜ ውስጥ የሚመዘበርበትና የሚዘረፍበት የሙስና ወንጀል አይነት ነው:: በአፈጻጸሙም ከፍተኛ የመንግስት ባለስልጣናትና ሀብትና እውቀት ያላቸው ግለሰቦች የሚሳተፉበትና በረቀቀ መልኩ የሚፈጸም ነው:: ይህ የሚሆንበት ምክንያት ከፍተኛ ስልጣን ሀብትና እውቀቱ ያላቸው ሰዎች በረቀቀ ስልት የመፈጸምና ምስጢራዊ የማድረግ አቅሙ ስላላቸው ነው:: ከፍተኛ ግዢዎች ለምሳሌ የአውሮፕላን፣ የጦር መሳሪያ የቴክኖሎጂ ግዢ፣ የኤሌክትሪክ ማመንጫ ግንባታዎች፣ □□ታ፣ ከፍተኛ ሙስና ለመፈጸም የተጋለጡ ናቸው::

State capture የሚባለው የተወሰኑ ባለሀብቶችና የመንግስት የፖለቲካ ሀላፊዎች በመቀናጀት የመንግስትን ስልጣን ለግል ጥቅም ለማዋል በሚጸስችል መልኩ ህግና ፖሊሲ በማውጣት በህጋዊ መንገድ የህዝብ ሀብትን የሚመዘብሩበት ከፍተኛ ደረጃ የደረሰው የሙስና አይነት የሚፈጸምበት ነው::

ሙስና እንደማንኛውም አይነት ወንጀል የሚያስቀጣ ድርጊት ቢሆንም ከሌሎች ወንጀሎች ለየት የሚያደርገውና የመዋጋቱን ስራ የሚያከብደው በወንጀሉ ተበዳይ ነኝ ብሎ የሚቀርብ አለመኖሩ አንዱ ችግር ነው:: አንድ ሰው ቢገደል ቢያንስ የሞተው ሰው ሬሳ የወንጀሉ ፍሬ ሆኖ ወንጀሉን ለማፈላለግ መነሻ ይሆናል:: ሬሳው ቢደበቅ እንኳን ዘመዶች ስለሚኖሩት ወንጀሉ ለመፈጸሙ መነሻ ምክንያት ሆኖ ወንጀሉን ለመመርመር መነሻ ሆኖ ሊያገለግል ይችላል:: ሌብነትና ዘረፋም ተመሳሳይ ናቸው:: የሙስና ወንጀልን በሚመለከት ግን ድርጊቱ የሚፈጸመው በመንግስትና በህዝብ ሀብት ላይ ስለሆነ በዚህ ወንጀል ተሳታፊ የሚሆን እያንዳንዳንዱ ግለሰብ ተጠቃሚ ስለሚሆን የሙስና ወንጀል ሲፈጸም ተበዳይ ነኝ የሚል አለመኖሩ ለሙስና ወንጀል መደበቅ ስለሆነም መስፋፋት እንደአንድ ምክንያት ይቆጠራል::

በሙስና መክበር እንደብልጠት በሚቆጠርበት ጊዜ የሙስና ወንጀልን መመርመርና መክሰስ ወንጀልን እንደመከላከል ሳይሆን ሀብት ባገኘ ሰው ላይ በምቀኝነት እንደመቃወም እየተቆጠረ አንዳንድ ጊዜ በፍርድ ቤት ቀርቦ ለመከራከርም የሚያሳፍርና የሚያሸማቅቅ መሆኑ በሙስና ላይ የሚደረገውን ትግል እንዲከብድ የሚያደርግ ነው፡፡

ሙስናን እንዲዋጋ ሀላፊነት ያለበትን የመንግስት አካል ሰለባ ለማድረግና ለማጥመድ የሚችልበት □□ል የተዘጋ አለመሆኑ ሌላው ሙስናን አደገኛ የሚያደርገው ነው፡፡

2. ሙስና ከልማት አንጻር ያለው ፋይዳ (አንድምታ□)

እንደሚታወቀው ሙስና ኢሞራል ነው፡፡ በኔ ይሁንብህ፣ እጠብቅልሀለው፣ ብሎ አደራና ቃል ገብቶ ያንን ቃል ማጠፍና በታመነበት አለመገኘት የሚወገዝና የሚያሳፍር ስነምግባር ነው፡፡ ስለሆነም ሙስና በራሱ መጥፎ የስነምግባር መገለጫ፣ ሰው ሰውን እንዳያምን በማድረግ ማህበራዊ ግንኙነትን አደጋ ላይ የሚጥል ለማንም የማይበጅ ኢሞራላዊ ድርጊት ነው፡፡ በዚህ ምክንያት ሙስና መጠላቱና ሙስናን መዋጋት ተገቢ ነው፡፡ ስለሆነም ከጥንት ጀምሮ ሙስና ወንጀል ተብሎ □ሚታወቅና የሚወገዝ ነው፡፡ የአገራችንን የወንጀል ህግ □ሪ□ ከፍትሀ ነገስት ጀምሮ ስንመለከተው ሙስና አስጠያፊና ወንጀል መሆኑን ደንግጎአል (ሲሾም ያልበላ ሲሻር ጁቆጬ □ል □ሚለ□ ጸልተ□□ ህፅ ጎን ለጎን አብሮ ያለ ቢሆንም)፡፡

ይሁንና ሙስና ኢሞራል ብቻ ነው □ጁ?

ሙስና መንግስት እንደመንግስት የህግና ስርአት ማስከበር ስራውን እንዳይወጣ የሚያደርግ ነው፡፡ ሙስና ቃሉ ቀላል ነው እንጂ ሽብርተኝነት፣ ህገወጥ የጦር መሳሪያ ንግድ ዝውውር የተለያዩ እጾች ዝውውር፣ ህገወጥ የሴቶችና ህጻናት ዝውውር ንግድ፣ ኮንትሮባንድ ወንጀሎች በአጠቃላይ ሁሉም አይነት ወንጀሎች እንዲፈጸሙና የሚዋጋቸው እንዳይኖር መንግስትን የሚያሽመደምድ የከፋ ነገር ነው፡፡

የኢንተርፖል ሴክሬ□ሪ ጀነራል የነበሩት ሚስተር ሮናልድ ኬኔዝ ኖብል በቼክ ሪፐብሊክ ፕራግ በተደረገው አስረኛው የጸረ ሙስና ጉባኤ ላይ ሙስናን በሴብቴምበር 11 ከደረሰው የሽብርተኝነት አደጋ ጋር በማያያዝ የተናገሩት □□ህ ቢ□ቀስ አግባብነት ያለው ነው፡፡

> ‘If customs, police and security professionals are corrupt, no expense of high-tech devices will provide our citizens the security they deserve. If corrupt public servants provide false identity documents, terrorists will move more freely throughout the world, and all of us and all of our society will remain threatened. … the most sophisticated security systems, best structures, or trained and dedicated security personnel are useless if they are undermined from the inside by a simple act of corruption. The fact is that the strongest fortress will crumble if built upon sand.

ይህ ጽሁፍ ሙስና ከልማት አንጻር ካለ□ ተ□እኖ አንጻር የቀረበ ስለሆነ ሙስና በልማት ላይ ከሚያደርሰው ጉዳት አንጻር የተቀነጨቡ አንዳንድ ነጥቦችን እንመልከት፡፡ በሙስና ምክንያት፣

1. ታክስ ወይም ሌላ ለመንግስት መከፈል ያለበት ክፍያ እንዳይከፈል ሊደረግ ይችላል፡፡ ከዚህ አንጻር የታክስና የቀረጥ ሰብሳቢ አካላት ባለስልጣናት ለዚህ የተጋለጡ ናቸ□፡፡ □□□ስ መጠኑን እንዲቀንሱ ወይም ጨርሶውኑ እንዳይከፈል እንዲያደርጉ፣ ከታክስ ጋር የተያያዙ ወንጀሎች ተደብቀው እንዲቀሩ እንዲያደርጉ ሊጠየቁ ይችላሉ፡፡ በህገወጥ መንገድ የሚገቡ የኮንትሮባንድ እቃዎችን እያዩ እንዳላዩ ወይም እንዲተባበሩ ሊደረጉ ይችላሉ፡፡
2. ተገቢውን ማረጋገጫ ሳይኖር ሳይከፈል የሚቀር የባንክ ብድር እንዲሰጥ ሊደረግ ይችላል፡፡
3. ሙስና በተለያየ መልኩ ቢፈጸምም ከግዢ ጋር በተያያዘ እንደሚፈጸመው ሙስና ለሙስና የተመቸ ከፍተኛ ኪሳራም የሚያስከትል የለም ማለት ይቻላል፡፡ ምክንያቱም መንግስት በበጀት ከሚይዘው ውስጥ ለሰራተኛው የሚከፈለው ደመወዝና ጥቅማ ጥቅም ሲቀር ቀሪው ወይም የበጀቱን ከፍተኛ ውን ክፍል የሚይዘው የሚመደበው ለግዢ በመሆኑ ሙስና ለመፈጸም የሚስብ ነው፡፡ በአንድ ግዢ የሚገኝ ጥቅም

□ጁም □ቦ ሰራተኛ□ □□ሚ ልኩን የሚያገኝ□ □መ□□ ተ□ምሮም እንኳን የማይደርስበት ይሆናል:: ከግዢ ጋር በተያያዘ የተቀመጡ የግዢ ህጎችንና ስርአቶችን በመጣስ ውል የሚደረግ ሲሆን፣ ውል ከተፈረመ በኋላም ተ□□ተ□ ለሚቀርቡ እቃዎች ወይም አገልግሎቶች ከሚገባው በላይ የተጻፈበት ደረሰኝ በማቅረብ □□ጸ እንዲፈጸም ጁ□ረፉል፣ □□ቃ□ □ጁም አገልግሎቱ ጥራት በውል ከተመለከተው ባነሰ ደረጃ ርካሽ እቃዎችን ወይም ተፈላጊነት የሌላቸውን እቃዎች እንዲቀርቡ ጁ□ረፉል፣ □□ል ማሻሻጸ በማድረግ በአዲስ ውል ከፍተኛ ግዢ በከፍተኛ ዋጋ ከውድድር □□ □ል ጁ□ረፉል::

እነዚህ የሙስና ድርጊቶች ምን ያስከትላሉ?

ሀ. መንግስት ሊያገኝ□ □ሚ□ብ□ □ቢ (በ□□ስና በቀረጥ) ሳያገኝ ይቀራል:: በዚህ ምክንያት የገንዘብ እጥረት ስለሚያጋጥመው መንግስት የህግና ስርአት ማስከበር ስራውን፣ መሰረ□ዊ አገልግሎት የማቅረብ ስራውን፣ የመሰረተ ልማት የመገንባት ስራውን ሳይሰራ ይቀራል ወይም በከፍተኛ ደረጃ ይደናቀፋል::

ለ. መንግስት ገንዘብ ሲያጥረው ከፍተኛ □□ስ ህፅ በሚያከብረው ታክስ ከፋይ ላይ ይጥልና፣ ታክሱ ከአቅሙ በላይ በመሆኑ ወይ ከስሮ ይወጣል □ጁም □□ህ□□ዓ ስራ □ስዓ ጁ□ብል::

ሐ. ህገወጥነት ህገወጥነትን ስለሚወልድ ህገወጥ ንግድን በማደፋፈር ኪራይ ሰብሳቢነትን በማስፋፋት ነጻ ገበያውን ብሎም ህጋዊ የንግድ ስራውን በከፍተኛ □ረጽ ጁ□□□ል::

መ. በሙስና ምክንያት ከሚቀረው የመንግስት ገቢ ተርፋ የምትሰበሰበው ገንዘብ በግዢ መልክ በሙስና ውስጥ ገብ□ □ረጸ□ን ያልጠበቀ ወይም ለምንም አገልግሎት ሊውል የማይችል እቃ ተገዝቶ ይባክናል፣ አልፎ ተርፎም በጥራት ያልተሰራ መሰረተልማት (ለምሳሌ መንገድ □ጁም □ል□ል በመ□ረሱ ወይም የኤሌክትሪክ ሀይል በመቋረ□ በሀ□ብ ሀብትና ንብረት ላይ ከፍተኛ ጉዳት ጁ□ርሳል)

ሠ. ሊመለስ የማይችል የባንክ ብ□ር □□ፌ መሪ ሲሄ□ አስቀማጩ ገንዘቡን ማግኘት ስለማይችል ባንኮች ሊከስሩ ከዚሁ ጋር ተያይዞ ጠቅላላ የኢኮኖሚ ስርአቱን የሚያናጋበት ደረጃ ጸ□ርሳል::

ረ. እንዲህ ባለ ስርአት ውስጥ የውስጥም ሆነ የውጭ ልማታዊ ባለሀብት የሚጋበዝበት □ሚ□□□ርበት ሁኔ□ ስለማይኖር ኢንቨስትመንት አይኖርም:: ለአገር ኢኮኖሚ ጥቅም በማይሰጡ ነገር ግን በሙስና ገንዘቡን ለመውሰድ ቀላል በሆኑ የስራ ዘርፎች ላይ ገንዘቡ እንዲፈስ ያደርጋል::

ሰ. በከፍተኛ ሙስና የሚዘረፍ የአገር ሀብት ወደውጭ አገር □□ሸሽ የአገር ሀብት ይራቆ□ል::

በአጭሩ ልማቱን ያቆማል ብቻ ሳይሆን ያለችውን ሀብት ወደመቀራመት ስለሚገባ ድህነት እየከፋ ይሄዳል፣ አልፎ ተርፎም ህግና ስርአትን በመፈታተን ወደ አደገኛ የርስ በርስ ጦርነት ሊያስገባ ይችላል::

ሙስና ምን ጉዳት ያደርሳል? ለሚለው የሚከተሉትን ሁለት ታሪኮች መጥቀስ በቂ ነው::

የናይጀሪያው መሪ የነበሩት ጀነራል ሳኒ አባቺ እና ግብረአበሮቻቸው በቢሊዮን የሚቆጠር ገንዘብ ከነዳጅ ኢንዱስትሪ በመመዝበር ወደውጭ አውጥተውታል:: በናይጀሪያ የነዳጅ ኢንዱስትሪ ዋና የመንግስት □□ቢ ምንጭ ነው:: ከ80 በመቶ ያላነሰ የገቢ መሰረቱ ነው:: በዚህ ምክንያት የመሰረተልማት አውታሮች በከፍተኛ □ረጽ ተ□□□ል፣ እራሳቸው የመንግስት የነዳጅ ማጣሪያዎች ከፍተኛ ኪሳራ ውስጥ □ብተ□ል:: በ1980 800 □ላር የነበረው የነፍስ ወከፍ ገቢ ከአስር አመት በኋላ ወደ 300 ዶላር ዝቅ ብሎአል::

ሌላው የሚጠቀሰው የኢንዶኔዢያው ሱሀርቶ ስርአት ነው:: የመንግስት ባንኮች ገንዘባቸውን የሱሀርቶና ቤተሰቡ ፕሮጀክቶችን ፋይናንስ ለማድረግ በከፍተኛ □ረጽ በማበ□ር አወጡት:: በዚህ መልኩ የወጣው ገንዘብን በወቅቱ መሰብሰብ ሲገባ □□□ እዳዎችን ሳይሰበስቡ በከፍተኛ ደረጃ አደገ:: የውጭ ምንዛሪ ብድርን ለመቆጣጠር የወጡ ህጎችን በመጠምዘዝ በከፍተኛ ብ□ር ተጥለቀለቁ:: በመጨረሻ የገንዘባቸው የመግዛት አቅም በ1997 ሲወድቅ የፋይናንስ ስርአቱም መውደቅ ጀመረ:: ይህንን ተከትሎ በደረሰው ኪሳራ ከፍተኛ ቁዓ ር ጸለ□ ሰራተኛ ስራ አጥ በመሆኑ ግማሹን የኢንዶኔዥያን ህዝብ ወደድህነት ከተተው::

3. ሙስናን ለመዋጋት የተወሰዱ እርምጃዎችና የኢኮኖሚ እድገት በኢትዮጵያ ባለፉት አምስት አመታት፣

ከ1996 በፊት በኢትዮጵያ ሙስናን በተመለከተ ያለበትን ሁኔ□ ለመገመት አንድ የሙስና ሰርቬይ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ □ተካሄ□ ሲሆን፣ የዚህ የጥናት ሰነድ ዋናው የመረጃ መሰረት በናሙና ከተመረጡ ቤተሰቦች፣ ከንግዱ ህብረተሰብና ከመንግስት ሰራተኞችና ሃላፊዎች በመጠይቅ የተሰባሰበ መረጃ ሲሆን በሰነዱ ከተመለከቱት ግኝቶች መካከል የሚከተሉት ይገኙበ□ል::

የቤተሰብ ተጠያቂዎች፣

- ሙስና አገሪቱ ካጋጠማት ችግሮች መካከል ከዋናዎቹ አንዱ እንደሆነ ጠቅሰዋል::
- አብዛኛዎቹ የቤተሰብ ተጠያቂዎች ጉምሩ□ አገልግሎት በጣም ደካማ አገልግሎት እንደሚሰጥ □ል□□ል::
- ከጉምሩ□ ቀዓሎ በቅ□ም ተከተል መሬት አሰጣጥ፣ ኪራይ ቤቶች ወይም የቀበሌ አከራይ፣ ዳኞች እና የገቢዎች ስብሰባን የሙስና ችግር እንዳላቸው ጠቅሰዋል::
- ከ30-40 በመቶ መላሾች በፍርድ ቤቶች ላይ ከፍ ያለ ቅሬ□ ያላቸው ሲሆን ለቅሬታቸው መነሻ የሆነውን ሲጠቅሱ ጉቦ በቁጥር አንድ ሲቀመጥ ሁለተኛ □ረጃ □ስ□ት ረጅም ጊዜ የሚፈጀው የፍርድ ቤት መጉላላት ነው:: ስለሆነም ፍርድ ቤት ከመሄድ ሌላ የሙግት መፍቻ መንገዶችን እንደሚጠቀሙ ገልጸዋል::
- ጥቂቶቹ (11 በመቶ) ብቻ ሙስና ሲፈጸም ለማንና እንዴት ሪፖርት እንደሚደረግ እናውቃለን ብለዋል:: ይሁንና ከእነዚሁ መካከል አብዛኞቹ ሪፖርት አድራጊዎች በሪፖርቱ ላጁ እርምጃ አይወሰድም ብለ□ል::
- በጥቅሉ 4.5 የሚሆነው □ቢያቸውን ለጉቦና የማይገባ ዓቅም ለመ□□ል እንደሚያውሉ የገለጹ ሲሆን፣ ከገቢያቸው 10 በመቶ ሙስናን ለመዋጋት ለማውጣት ዝግጁነታቸውን □ል□□ል::

የነጋዴው ህብረተሰብ ተጠያቂዎች፣

- የመንግስት አገልግሎት በዓቅሉ □ካማ እንደሆነ ከሁሉም በላይ በጉምሩ□ አገልግሎት ማግኘት አስቸጋሪ እንደሆነ፣ እንደቴሌ ውሀ እና ኤሌክትሪክ አገልግሎት ለማፅኘት ተጨማሪ ጥቅም ለሰራተኞች መክ□ል ፅጻ□ እንደሆነ ጠቅሰዋል::
- በመጀመሪያ ደረጃ በሙስና የሚጠቀሱት ጉምሩክና እና ግብር ሰብሳቢዎች እንደሆነ ሲጠቅሱ፣ መሬት የሚሰጡ፣ □ሊስና ፍርድ ቤት በተመሳሳዷ □ረጽ እንዳሉ □ቅሰ□ል::
- በሁለተኛ ደረጃ የሙስና ችግር ያለባቸው በማለት ትራፊክ ፖሊስ ፣ መብራት፣ ቴሌና ኪራይ ቤቶችን □ቅሰ□ል::
- በሙስና ምክንያት የባንክ ብድር ማፅኘት ከባድ መሆኑን የጠቀሱ ሲሆን በጥቅሉ 6 በመቶ ገቢያቸውን አገልግሎት ለማግኘ ት ለመንግስት ባለስልጣን እንደሚሰጡ ሙስናን ለመዋጋት □ስከ 7 በመቶ ገቢያቸውን ለመ□□ል □ፅፃ እንደሆኑ □ል□□ል::

የመንግስት መስሪያ ቤት ተጠያቂዎች፣

- ከ60 በመቶ የሚበልጡት በክፍያቸውና በጥቅማ ጥቅም የሚረኩ አለመሆናቸውን ሲገልጹ፣ አቅማቸውን ለማሳደግ የሚሰጥ ስልጠና አነስተኛ መሆኑን ገልጸዋል::

ከዚህ በላይ የተመለከቱት ግኝቶች ሙስና ዋነኛ ችግር መሆኑን ያሳየ ሲሆን፣ በሰርቬዩ ከዚህ በመነሳት ምን መደረግ እንዳለበት የመፍትሄ ሀሳቦችን ጠቁሟል::

1. ሙስናን ለመዋጋት ወደተግባር □ሚተረ□ም □ለቲካዊ ቁርጠኝነት፣
2. ተገልጋይ ማወቅ የሚገባውን እንዲያውቅ ማድረግ፣ ቅሬታ የሚሰማበትና የሚወሰንበት ስርአት መዘርጋት፣
3. ህዝቡን በመንግስት ስራ ላይ አስተያየት ለመስጠትና ለመተቸትና ለማረም እንዲችል የሚሳተፍበት ስርአት መዘርጋት፣ ለዚህም የሚዲያውና ሲቪል ሶሳይቲው ተሳትፎን ማሳደግና ማጎልበት፣
4. በሲቪል ሰርቪሱ ፖለቲካውንና ሙያውን በግልጽ የሚለይ አሰራር መዘርጋት፣
5. ብቃት ያለው የመንግስት አገልግሎትለመስጠት፣የመንግስት ሰራተኞች ክፍያ ማሻሻል፣ የመንግስት ሰራተኞችን በእውቀት፣ በክህሎትና በስነምግባር በተከ□□ጁ አቅማቸውን ማሳደግ፣
6. ህዝቡ ማንነቱን ሳይገልጽ ሙስና ስለመፈጸሙ የሚጠቁምበት ስርአት መዘርጋት ወይም ከለላ መስጠት
7. የስነምግባር ጉዳይን የሚከታተል አካል ማቋቋም፣

8. በመጥፎና በጥሩ በተለዩት ተቋማት ዝርዝር ጥናት በማድረግ የችግሩን ምንጮች መለየትና መፍትሄ ማፈላለግ፣
9. ተጠያቂነት ያለው ጠንካራ የዳኝነት ስርአት መፍጠር፣ □□ተ ተ□ቅሰ□ል::

ይህ የሙስና ሰርቬይ በተሰራበት ወቅት ጎን ለጎን (ከ1992-1994) □ተ□□መ ታሪካዊ ሁኔታ አለ:: በገዢው ፓርቲ ውስጥ የተካሄደውን □ተሀ□ሶ እንቅስቃሴ ተከትሎ ልማትና ዴሞክራሲ ለኢትዮጵያ የህልውና ጥያቄዎች መሆናቸውን በማስመሰከር ፈጣን ልማትን፣ ሰላምን፣ዴሞክራሲንና መልካም አስተዳደርን በፍጥነት ለመገንባት ግብርና መር የኢንዱስትሪ ልማት እና የዲሞክራሲ ስርአት ግንባታ ፖሊሲና ስትራተጂ ተዘጋጅቶ ይፋ ተ□ርጓል::

የዲሞክራሲና መልካም አስተዳደር ግንባታ ፖሊሲና ስትራተጂ ተዘጋጅቶ ይፋ ሲሆን ሲቪል ሰርቪሱን የማሻሻልና ተጠያቂ የማድረግ ፕሮግራም ግን ቀደም ብሎ የተጀመረ ነበር::

የሲቪል ሰርቪሱን ሁለንተናዊ ገጽ□ በስርአት ማጥናት እንደሚያስፈልግ በመገንዘብ በህዳር □ር 1987 የአገሪቱን የሲቪል ሰርቪስ አደረጃጀትና አሰራር የሚያጠና ፅብረሀጻል መቋቋሙ ጿ□□ሳል:: ጿህ ፅብረ ሀጻል በ□ቅቱ □ሲቪል ሰርቪሱን ችግር በዘርፍ በዘርፍ በመለየት እንዲሁም በቀጣይነት መወሰድ ያለባቸው ተግባራትን ያካተተ የጥናት ውጤት አቅርቦአል::

በጥናት ውጤቱም የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻጸ □ሮፅራም እንዲካሄድ የሚጠይቅ ሲሆን በዚሁ መሰረት □ሲቪል ሰርቪስ ማሻሻጸ □ሮፅራም ተቀር□ ተፅባራዊ ማ□ረፅ ተጀምሮአል:: የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም አምስት ንኡሳን ፕሮግራሞች ያሉት ሲሆን፣ እነርሱም

1. የስራ አመራር ማሻሻያ ንኡስ □ሮፅራም
2. የአገልግሎት አሰጣጥ ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም
3. የወጪ አስተዳደር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም
4. የሰው ሀይል አስተዳደር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም
5. የስነምግባር ማሻሻያ ንኡስ □ሮፅራም

ናቸው:: (ከዚህ በላይ በአጭሩ የተመለከተው የሰርቬይ ውጤት በስነምግባር ንኡስ ፕሮግራም ውስጥ ተይዘው ከነበሩ ፕሮጀክቶች አንዱ ነው::)

በግብረ ሀይሉ በቀረበው የጥናት ውጤት ከስነምግባር ጋር የተያያዙ ተብለው የቀረቡት ችግሮች

1. □ተሟላ □ሲቪል ሰርቪስ ስነምግባር ደንብ አለመኖሩ፣
2. የበላይ ስራ አመራር የሚያወጣቸው መመሪያዎች መከበራቸው የሚረጋገጥበት ስርአት አለመዘርጋቱ፣
3. ፈጻሚ አካላት የሚያደርጉት ቁጥጥር ደካማ መሆኑ፣
4. የስራ ቁጥጥርና ኦዲት የሚያደርጉ ተቋማት የሰው ሀጻል እጥረት ያለባቸው መሆኑ፣
5. ከኦዲትና ከቁጥጥር አካላት የሚቀርቡ ሪፖርቶች አይቶ እርምጃ የመውሰድ ድክመት መኖሩ፣ የሚሉ ነበሩ::

ከዚህ መሰረታዊ ችግር በመነሳትም ስነምግባርን ማእከል ያደረገ የስነምግባር ማሻሻያ ንኡስ □ሮፅራም □ሲቪል ሰርቪስ ማሻሻጸ ፕሮግራሙ አንድ አካል ሆኖ እንዲቀረጽ ሆኖአል::

እነዚህ የተቀመጡ አቅጣጫዎችን ተከትሎ ባለፉት አምስት አመታት ምን ተከናውኗል? አንዳንዶቹን ለመዓቀስ፣

- ሁሉም የመንግስት መስሪያ ቤቶች አሰራራቸውን የተገልጋይን ፍላጎት መሰረት ባደረገ መልኩ ለማሻሻል የሪፎርም ጽ/ቤቶች በማቋቋም በመስሪጸ ቤታቸው የአገልግሎት አሰጣጥ ማሻሻያ ፕሮጀክቶች ቀርጸው ግልጽነትና ተጠያቂነት ያለው አዲስ የአገልግሎት አሰጣጥ በማዘጋጀትና ተግባራዊ በማድረግ በአገልግሎት አሰጣጥ ላይ ለውጦች መታየት □ምረ□ል::
- ተገልጋዮች ቅሬ□ የሚያቀርቡበት ስርአትም በየመስሪያ ቤቱ ተዘርግቶ ተግባራዊ በመደረግ ላይ ነው::
- የንግድና ኢንቨስትመንት ፈቃድ አሰጣጥ አገልግሎት ላይ በተደረገው ማሻሻያ ተገልጋዮች በቀላሉ አገልግሎት ለማግኘት የሚችሉበት ሁኔ□ ተ□ዓራል::
- የወጪ አስተዳደርን ለማሻሻል ታቅደው የነበሩ ፕሮጀክቶች አብዛኛዎቹ ተጠናቀው አስፈላጊው ህግና ደንብ ወጥቶላቸው ተግባራዊ መሆን □□መሩ ሲሆን፣ ከእነዚህ አንዱ የመንግስት ግዢ ስርአትን የሚደነግገው የግዢ ህግ አንዱና ተጠቃሽ ነው::
- የሰው ሀይል አስተዳደርን በተመለከተ የሲቪል ሰርቪስ ህጉ ተጠንቶ የተሻሻለ ሲሆን፣ ከአራት አመት በኋላ ለሁለተኛ □□ በ□ፉሚ እንዲሻሻል

ተደርጎአል፡፡ የሲቪል ሰርቪሱ የደመወዝ ስኬልም ጎን ለጎን እንዲሻሻል ተደርጓል፡፡ የመንግስት ሰራተኞችን አቅም ለማሳ□ፅ □ተለጸ□ ስልጠናዎችም ከቀድሞው በተሻለ ሁኔታ ለመስጠት በርካታ የስልጠና ተቋማት የተቋቋሙ ሲሆን፣ ሰራተኞችም በዚህ የስልጠና ፕሮግራም እንዲሳተፉ ተደርገዋል፡፡

- የስራ መሪዎች በስትራተጂክ ፕላን ዝግጅት፣ ፐርፎርማንስ ማናጅመንት ስፋት ባለው መልኩ የስልጠና ፕሮግራም ተዘጋጅቶ ስልጠናዎች ተሰዓ ተ□ል፡፡

በስነምግባር ንኡስ ፕሮግራም ለማስፈጸም ስድስት ፕሮጀክቶች □ተቀረጹ ሲሆን እነርሱም፣

1. የስነምግባር ደንብ ፕሮጀክት
2. □ማእከላዊ አካል ማቋቋሚያ ፕሮጀክት
3. የመገናኛ ብዙሀን አቅም ግንባታ ፕሮጀክት
4. የፖሊስ የአቃቤ ህግና የፍ/ቤቶች አቅም ግንባ□ ፕሮጀክት
5. የስነ ምግባር ትምህርት ፕሮጀክት እና
6. የሙስና ሰርቬይ ፕሮጀክት ነበሩ፡፡

እነዚህን ፕሮጀክቶች በሚመለከት የተወሰኑት ተጠናቀው ወደስራ የተገባ ሲሆን አንዳንዶቹ በሂደት ላይ ናቸው፡፡ አንዳንዶቹን ለመጥቀስ፣

1. የስነዜጋና የስነምግባር ትምህርት በትምህርት ቤት በመ□በኛ ትምህርት እንዲሰጥ በካሪኩለም ውስጥ እንዲካተት ተደርጎ ትምህርቱ በመስጠት ላይ ነው፡፡
2. □ተባበሩት መንግስታት የጸረ ሙስና ኮንቬንሽንና የአፍሪካ ህብረት የጸረ ሙስና ኮንቬንሽን በተወካዮች ምክር ቤት ጸድቀው የአገሪቱ ህግ አካል ሆነዋል፡፡
3. የሙስና ወንጀልን በብቃት ለመዋጋት ይቻል ዘንድ የአለም አቀፍ ተሞክሮዎችን ባካተተ መልኩ በ1997 በወጣው የወንጀል ህግ ተበታትነው ይገኙ የነበሩ ዋና ዋና የወንጀል ድርጊቶችን በአንድ ላይ በማሰባሰብ የሙስና ወንጀሎች በ□ር□ር እራሱን ችሎ እንዲወጣ የተደረገበት የወንጀል ህግ ወጥቶአል፡፡ አዳዲስ የሙና ወንጀሎችም እንዲካተቱ ተደርገዋል፡፡ ከእነዚህ መካከል አንዳንዶቹ፣
    - ምንጩ ያልታወቀ ሀብትና ንብረት ይዞ መገኘት
    - ስጦታ መስጠትና መቀበል
    - ያለአግባብ ጉዳይን ማጓተት ናቸው፡፡
4. የአለምአቀፍ ተሞክሮዎችን መሰረት ባደረገ መልኩ የሙስና ወንጀልን ለመመርመርና ለመክሰስ የሚበጁ የስነስርአትና የማስረጃ ህጎች እንዲወጡ ተ□ር□□ ተፅባራዊ በመ□ረፅ ላይ ናቸው፡፡ ከእነዚህም መካከል አንዳንዶቹ፣
    - በሙስና የተገኘ ገንዘብን ለመ□ረስ እንዲቻል ንብረት ስለሚታገድበትና ስለሚወረስበት ሁኔ□፣
    - በሙስና ወንጀል ተባባሪ የሆነን ግብረ አበር ከተከሳሽነት ወደምስክርነት መቀየር ስለሚቻልበት ሁኔ□፣
    - በሙስና ወንጀል የማስረዳት ሸክምን ስለማዛወር፣

ናቸው፡፡ ሙስናን ለመዋጋት በስራ ላይ ከዋሉት አሰራሮች አንዱ በሙስና ወንጀል የተጠረጠረ የዋስትና መብት እንደማይኖረው ይደነግግ የነበረው ድንጋጌ ነው፡፡ ይህ ድንጋጌ መንግስት ሙስናን ለመዋጋት ከሚገባው በላይ ሀጁለኛ ሆኖአል ተብሎ ትችት የቀረበበት እንደሆነም ጁ□□ቃል፡፡ ህ□ ተሻሽሎ በሙስና ወንጀል የተያዘ ሰው በዋስትና የመለቀቅ መብት ቢኖረውም አሁንም ቢሆን የሙስና ወንጀል ፈጽሟል ተብሎ □ተ□ረ□ረ ሰ□ በዋስትና የመለቀቅ መብቱ ከሌላው አይነት የወንጀል ተጠርጣሪ የጠበበ ነው፡፡

በስነምግባር ንኡስ ፕሮግራም ውስጥ ከተያዙት ፕሮጀክቶች አንዱ አንድ ስነምግባርን የሚከታተል ማእከላዊ አካል ማቋቋም ሲሆን የፌዴራል ስነምግባርና ጸረ ሙስና ኮሚሽን የዚህ ፕሮጀክት ውጤት ነው፡፡

ኮሚሽኑ የተቋቋመበት አላማ የሚከተሉት ናቸው፡፡

1. መልካም ስምግባርና የጸረ ሙስና ትምህርቶችን ማስፋፋት
2. የሙስና ወንጀልና ብልሹ አሰራርን መከላከል
3. የሙስና ወንጀልና ብልሹ አሰራርን ማጋለጥ መመርመርና መክሰስ

ከፌዴራሉ በተጨማሪ በአምስት ክልሎች የጸረ ሙስና ኮሚሽኖች ተቋቁመው በመንቀሳቀስ ላይ ያሉ ሲሆን፣ በ267 የመንግስት መስሪያ ቤቶችና የልማት ድርጅቶች የስነምግባርና የጸረ ሙስና እንቅስቃሴን የሚያስተባብሩ

የስነምግባር መከታተያ ክፍሎች ተቋቁመው በመስራት ላይ ይገኛሉ::

ሙስናን በሚመለከት ህብረተሰቡ ሁልጊዜም የመነጋገሪያ አጀንዳ እንዲያደርገውና የአስተሳሰብና የአመለካከት ለውጥ ለማምጣት ስለሙስናና መልካም ስነምግባር የማስተማርና የማስተዋወቅ ስራ በተለያዩ ሚዲያዎች ላለፉት አምስት አመታት ባለማቋረጥ በመስጠት ላይ ነው:: ከዚህ አንጻር፣

1. ኮሚሽኑ ከተቋቋመ ጀምሮ ከ100 ሺህ በላይ ለሚሆኑ ከተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች ለተውጣጡ ኢትዮጵያውያን በፊት ለፊት ትምህርት ስለሙስናና መልካም ስነምግባር ትምህርት ተሰጥቷል::
2. በትምህርት ቤቶች በተማሪዎች በፈቃደኝነት የስነምግባርና ስነዜጋ ክበባት □ተቋቋሙ ሲሆን፣ ይህም በየጊዜው እየጨመረ በመሄድ ላይ ነው::
3. ስለሙስና ጎጂነትና ስለመልካም ስነምግባር የሚያስተምሩ ከግማሽ ሚሊዮን በላይ ብሮሸሮች፣ መጽሄት፣ ፍላየሮች እና ፖስተሮች ተሰራጭተዋል::
4. ኮሚሽኑ በ50 የመንግስት መስሪያ ቤቶችና የልማት ድርጅቶች ለሙስናና ብልሹ አሰራር በሚያጋልጡ አሰራሮች ላይ ጥናት በማድረግና አሰራሮቹ ስለሚሻሻሉበት ሁኔ□ ከመስሪያ ቤቶቹ ጋር ውይይት በማድረግ አሰራሮቹን □ሚሻሻሉበትን አቅጣጫ በጋራ በመቀየስ በመስራት ላይ ይገኛ ሉ:: ከእነዚህ ውስጥ የጉምሩ□ ባለስልጣን፣ የአገር ውስጥ ገቢ፣ የንግድና የልማት ባንክ፣ ቴሌኮሚኒኬሽን፣ የመብራት ሀይል ኮርፖሬሽን እና የኢትዮጵያ መንገዶች ባለስልጣን ይገኙበ□ል::
5. በክልል ያሉትን እንቅስቃሴዎች ሳጁፊ ምር ኮሚሽኑ ከተቋቋመ □ምሮ እስከአሁን ድረስ 405 በሚሆኑ የመንግስት የስራ ሀላፊዎችና ሰራተኞች ላይ ክስ መስርቶ 100 በሚሆኑት ላይ ከ8 ወር እስከ 18 አመት የሚደርስ ቅጣት እንዲወሰን ተ□ርጓል::
6. የሙስና ወንጀልን በመጠቆማቸው በቂም በቀል 40 በሚሆኑ የመንግስት ሰራተኞች ላይ የተወሰደው አስተዳደራዊ እርምጃው በኮሚሽኑ እንዲሰረዝ □ጁም እንዲታገድ ተደርጓል::

እነዚህ ከዚህ በላይ የቀረቡት መረጃዎች በአጠቃላይ መልካም አስተዳደርን ከማስፈንና ሙስናን ከመዋጋት አንጻር ባለፉት አራት አመታት የተወሰዱትን ጎልተው □ሚታወቁትን እርምጃዎች ለውይይት መንደርደሪያ እንዲሆን ተብለ□ □ተ□ቀሱ እንጂ መረጃዎቹን በዝርዝር ለማቅረብ አልተሞከረም::

ይሁንና ሙስናን ለመዋጋትና በቁጥጥር ስር ለማዋል ዋናው መሳሪያ ግልጽነትና ተጠያቂነት ያለበት ስርአትን መመስረት ነው:: እነዚህ ከዚህ በላይ የተጠቀሱት እርምጃዎች በሙስና ሰርቬይ በመፍትሄነት ከቀረቡት የመፍትሄ ሀሳቦች ጋር የሚጣጣሙ እንዲሁም ሙስናን ለመዋጋትና ለመቀነስ ፍቱን መሳሪያዎች ተብለው በአለምአቀፍ ደረጃ ተቀባይነት ያገኙ ስትራተጂዎች ናቸው:: ስለሆነም ሙስናን ለመዋጋት የተወሰዱት እርምጃዎች የተፈለገውን ውጤት ለማምጣት በሚያስችል ጎዳና ላይ እንደምንገኝ ቢቀመጥ ምክንያታዊ ድምዳሜ ነው::

እነዚህ እርምጃዎች የተወሰዱ ቢሆንም፣ መልካም አስተዳደርን ለማስፈን □ሚጸስ□ል□□ ሁሉ ተሰርቷል ወደሚል ድምዳሜም ማምራት የተሳሳተ ይሆናል:: እነዚህ እርምጃዎች እየተወሰዱ ቢሆንም፣ በአፈጻጸም ደረጃ ጉድለቶች □ሚታይባቸውና መሻሻል የሚገባቸው፣ እስካሁን ጨርሶውኑ ወደተግባር ያልተገባባቸው እቅዶች እንዳሉ መረዳት፣ ከአሁን በኋላ መልካም አስተዳደርን ለማስፈን ረጅምና አድካሚ ጉዞ እንደሚጠብቅ ማስታወስ ተገቢ ነው::

እነዚህ ተቀባይነት ያላቸው እርምጃዎች በእርግጥም ያመጡት ለውጥ ምን ያህል ነው? ለሚለው ዓጸቂ መልስ ለማፅኘት አንዱ መለኪያ መንገድ ህብረተሰቡ ላይ የተፈጠረው የአመለካከት ለውጥ ነው:: ህብረተሰቡ ሙስናን በሚመለከት ከዛሬ አምስት አመት በፊት ከነበረው አስተሳሰቡ ተለውጦአል? ለሚለው ጥያቄ ይህንን በሚመለከት ይህ ጽሁፍ እስከተዘጋጀበት ጊዜ ድረስ የተደረገ ሁለተኛ ሰርቬጁ ስሌለለ ይህንን ጥያቄ አሁን መመለስ አይቻልም::

ሌላው መለኪያ የሙስና መጨመር ቢኖር ሊያስከትለው ከሚችለው አሉታዊ ተጽእና አንጻር መገምገም ነው:: በዚህ ጽሁፍ ለማመልከት እንደሞከርነው ሙስና እየጨመረ በሚሄድበት ሁኔታ የኢኮኖሚ ልማት ሊኖር እንደማይችል ነው:: ከዚህ አንጻር በኢኮኖሚው በኩል ያለውን ለውጥ መመልከት የተወሰኑ ነገሮችን ሊያመላክት ይችላል::

የመጀመሪያው የሙስና ሰርቬይ ከተካሄደ በኋላ የኢኮኖሚ

እድገታችንን በሚመለከት መረጃዎች የሚያሳዩት ምንድነው?

ብሄራዊ ባንክ የ1999 ኢ.ም የመጀመሪያ ስድስት ወር ሪፖርት ባቀረበ ጊዜ የማክሮ ኢኮኖሚው ባለፈው አራት አመታት ያስመዘገበውን እድገት በተመለከተ የሚከተለው ይመስላል::

1996	11.9 በመቶ
1997	10.5 በመቶ
1998	9.6 በመቶ
1999	10.1 በመቶ

የዚህ ተከታታይ እድገት ዋና መሰረት ግብርናው ሲሆን በ□□□ቱ በዋነኛነት ተጠቃሚ የሆነው በግብርናው ላይ የተሰማራው የሰው ሀይል መሆኑ ሌላው የ□□□ቱ አዎንታዊ ጎኑ ነው::

ለ□ህ እድገት አንዱና ዋናው ምክንያት የተቀመጠው የኢኮኖሚ ፖሊሲ ነው::

ይሁንና መልካም አስተዳደርን ለማስፈን፣ ሙስናን ለመዋጋት ባለፉት አራት አመታት የተወሰዱት እርምጃዎች በልማቱ ላይ ያላቸው ፋይዳ ምንድነው? ይህንን በሚመለከት በዳታዎች የተደገፈ ጥናት ማድረግን ይጠይቃል::

ጁህ እንደተጠበቀ ሆኖ በንድፈ ሀሳብም ሆነ በተግባር ተደግፈው የሚቀርቡት መረጃዎች የሚያሳዩት ሙስና የኢኮኖሚ እድገትን እንደሚገታና እንደሚያቆም ነው:: ከዚህ መንደርደሪያ በመነሳት ኢኮኖሚው በተከታታይ ለአራት አመታት ያመጣው ለውጥ ሲታይ ላለፉት አራት አመታት ሙስናን ለመዋጋት በመንግስት የተወሰዱ እርምጃዎች □·□¸ታማ ናቸው የሚል ግምት ብናሳድር ተገቢ አይሆንም?

ይሁንና ይህ ግምት ነው:: አንዳንድ ወገኖች ጉቦና ሙስና ስራን ስለሆነም ልማትን ለማቀላ□□ ጁረ□ል ብለ□· እንደሚከራከሩ በመፅቢጸ□· ላይ ለማንሳት ሞክሬያለሁ:: ስለሆነም ያለፈው አራት አመት የኢኮኖሚ እድገትና የሙስና መቀነስ ምክንያታዊ ትስስር የላቸውም ሊባል ይችላል:: የመንግስት ሰራተኞች ጉቦ ሲጸ□ኑ እንደሚችሉ ሲያውቁ የስራ ሂደቱን ያሳጥሩ□ል? □ተቀላ□□ አገልግሎት ይሰጣሉ?

ምናልባት በተወሰነ ደረጃ የተቀላጠፈ አገልግሎት ሊገኝበት ይችል ይሆናል:: ይሁንና ጉቦን የለመደ ሰራተኛ ስራውን ከማቀላጠፍ ይልቅ በ□□ረጸ□· □ሚጸ□ነውን ህገወጥ ጥቅም መጠን ለማሳደግ መጣሩ አይቀርም:: ሌሎችም በየደረጃው □ሚ□ኑ ሰራተኞች አብዛኛዎቹ ድርጊቱ በአጭሩ ካልተ□ታ የዚህን ሰው አርአያ መከተላቸው አይቀርም:: በዚህ ምክንያት በየደረጃው የሚጠየቀው ጉቦና ስፌታ አገልግሎትን የተቀላጠፈ ከማድረግ ይልቅ እንደሚያወሳስበው መገመት ይቻላል:: ከዚህ በተጨማሪ በጉቦና በስጦ□ ላጁ □ተመሰረተ አመለካከት ያለው የመንግስት ሀላፊ ጥራቱን ያልጠበቀ እቃ እንዲገባ፣ ደረጃውን ያላሟላ ሰው ፈቃድ እንዲያገኝ በማድረግ በአቋራጭ ለሚከብሩ ሁሉ መንገድ የሚከፍት በ□ህም ም□ንያት ለልማ□ዊ ባለሀብቱ ሳይሆን በአቋራጭ ለሚከብረው መንገድ የሚከፍት ነው:: ይህም ልማትን የሚያመጣ ሳይሆን ውድቀትን የሚያመጣ ነው::

ስለሆነም ወደፊት በዝርዝር የሚደረጉ ጥናቶች የሚያሳዩን መረጃዎች እንደተጠበቀ ሆኖ የኢኮኖሚ እድገቱ መንግስት መልካም አስተዳደርን ለማስፈን እና ሙስናን ለመቆጣጠር □□□ሰ□ ጸለ□· እርምጃ ትክክል መሆኑን አንድ አመላካች ነው ቢባል ኢ.ምክንያታዊ አይሆንም::

ይህ ማለት ግን ከዚህ በኋላ ሙስና ሊያሰጋን አይገባም ማለት አይደለም:: ኢኮኖሚው □ጸ□□ ሲሄ□ ሊበላ የሚችለው ገንዘብ □□ፊ መረ ሲሄ□ ማባበሉና ማጓጓቱ አዳዲስ ሞሳኞችን መ□□ሩ አይቀርም:: ሙስና በባህርዩ የሚጠፋ ሳይሆን፣ ከሰው ልጅ አመለካከትና እምነት ጋር የሚሄድ ስትዋጋው የሚቀንስ፣ ስትዘናጋ ደግሞ ተመልሶ የሚያብብና □ሚስ□□ እንጂ የሚሞት ቫጁረስ አይደለም:: ስለሆነም ሳንዘናጋ ነቅተን ሁልጊዜም ልንጋዋጋው ይገባል::

4. ማጠቃለያና የወደፊት አቅጣጫ

ሙስና የስነምግባር መላሸቅ ብቻ ሳይሆን ከሁሉም ወንጀሎች የከፋ ማለትም መንግስት ሀላፊነቱን በአግባቡ እንዳይወጣ በማድረግ በተለይም ህግና ስርአት የማስከበር አቅሙን በማሽመድመድ ሌሎች ወንጀሎች እንዲስፋፉ የሚያደርግ ከሁሉም ወንጀሎች የባሰ ከባድ ወንጀል ነው::

ሙስና መንግስት ሊያገኝ የሚገባውን ገቢ እንዳያገኝ በማ□ረፅ፣ መሰረ□ዊ አገልግሎቶችን ለህዝብ እንዳያቀርብ የሚያደርግ፣ ተገልጋይ ፍትሀዊ አገልግሎት ማግኘት እንዳይችል በሚያደርግ፣ በአጠቃላይ የእድገትና ልማት እንቅስቃሴዎችን አንቆ በመያዝ አገርን ወደድህነት የሚመራ ነው::

በኢትዮጵያ ሙስናን ለመዋጋት የሚያስችሉ ፕሮግራሞች ተቀርጸው ተፅባራዊ በመ□ረፅ ላጁ ጁ□ኙሉ::

እንቅፋትና ችግሮች ቢያጋጥሙም በዓቅሉ ሲታይ መልካም አስተዳደር ለማስፈንና ሙስናን ለመዋጋት □ተ□ረ□ እንቅስቃሴዎች ለውጦችን በማሳየት ላይ ይገኛሉ:: በኢትዮጵያ ላለፉት አራት አመታት በተከታታይ ከፍተኛ የኢኮኖሚ እድገት እያስመዘገበች ሲሆን ይህ ፍጥነት በተጸ□□ □ረጽ እንዲቀጥል ሙስናን እስከአሁን ከነበረው ጥረት በበለጠ ደረጃም መዋጋት ይገባል::

ምን እናድርግ?

ይህ ጽሁፍ በኢኮኖሚስቶች ማህበር በተ□ፉ□ መ□ረ□ ላጁ □ቀረበ በመሆኑ ምን እናድርግ? ለሚለው በተለይም መንግስታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች፣ ማህበራት ምን ጁ□በቃል በሚለ□ ላጁ ባተኮረ መልኩ ሀሳቤን ላስፍር፣

1. ሙስናን በቁጥጥር ስር ለማዋል የመጀመሪያውና ትልቁ ነገር ሙስና የልማት ጠር መሆኑን መረዳትና የሚበዛው የህብረሰብ ክፍል ይህንን ለመዋጋት የተዘጋጀ መሆን መቻሉ ነው:: ህብረተሰቡ ጸል□□□□፣ ጸልተ□ፉ□ □□ረ ሙስና እንቅስቃሴ የትም አይደርስም:: ከዚህ አንጻር ሲቪል ማህበረሰቡ ከፍተኛ ሀላፊነት ተሸክሚል:: ህዝቡን በማሳወቅና በማስተማር፣ የሙያ ስነምግባር እንዲከበርና እንዲጠበቅ በማድረግ፣ የሙያ ስነምግባርን የሚጥሱትን ባለሙያዎች ሳይፈራና ሳይሸማቀቅ በማጋለጥ፣ በመንግስት መስሪያ ቤቶች ያሉ የሙስናና መሰል ድርጊቶችን በማጋለጥና ህብረተሰቡ የነቃ የጸረ ሙስና ታጋይ እንዲሆን በማድረግ ከፍተኛ አቅም አለው::
2. ሙስናን ለመዋጋት ሌላው ትልቁ መሳሪያ በመንግስት መስሪያ ቤቶች ግልጽነትና ተጠያቂነት ያለው አሰራር መዘርጋት ነው:: ከዚህ አንጻር መንግስት የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻጸ □ሮፅራም ዘርግቶ በመተግበር ላይ ሲሆን፣ ውጤቱም ቀልጣፋ አገልግሎት በመስጠት መታየት ጀምሯል:: በተለይም ኢንቨስትመንትን በሚመለከት ባለፉት ሶስትና አራት አመታት የታዩት ለውጦች አበረታች ናቸው:: ይህ በመንግስት መስሪያ ቤቶች የሚሰራ ቢሆንም □ሲቪል ማህበረሰቡ እንደዚህ አይነት እንቅስቃሴዎችን በመደገፍ በሚታዩ ድክመቶችና ጉድለቶች ላይ በተጠናና ጥቅምና ጉዳቱን ባነጻጸረ መልኩ መተቸትና መምከር፣ በጥናት መደገፍ ጁ□ባ□ል::
3. ሙስና የሚፈጽሙትን ያለርህራሄ ማጋለጥና ለፍርድ ማቅረብ ጁ□ባል:: በ□ህ □ሁፍ ከዚህ በላይ እንደተጠቀሰው እያንዳንዷ መዘናጋት ሙስና እንደገና እንዲያብብ የምታደርግ ነች:: ስለሆነም ሙስና የሚፈጽሙትን ያለርህራሄ መዋጋት ያስፈልጋል:: ከዚህ አንጻር ሙስና የሚፈጽሙት ሰዎች ከመርማሪ ሊሰ□ሩ ይችሉ ይሆናል እንጂ ከህብረተሰቡ የሚሰወሩ አይደሉም:: ስለሆነም ህብረተሰቡ የሙስና ወንጀል ፈጻሚዎችን ለማጋለጥና ለፍርድ ለማቅረብ የሚደረገውን እንቅስቃሴ እንዲደግፍ፣ መረጃ በመስጠት በመ□ቆም እንዲተባበር ለማነሳሳትና ለማደራጀት የሲቪል ማህበረሰቡ የማይተካ ሚና ጁ□ □□ሉ::

ዋቢ ጽሁፎች

1. □ተሻሻለ□ □□ጻራል የስነምግባርና የጸረ ሙስና ኮሚሽን ማቋቋሚያ አዋጅ ቁዓር 433/97
2. የተሻሻለው የጸረ ሙስና ል□ የስነስርአትና የማስረጃ ህግ ቁዓር 434/9
3. የኢፌዲሪ የወንጀል ህግ 1997
4. በአቅም ግንባታ ሚኒስትር □ሲቪል ሰርቪስ ማሻሻጸ ፕሮግራም፣ የስነምግባር ንኡስ □ሮፅራም ዓራ□ (2 ቅ□)
5. ሲቪል ሰርቪሱን ለማሻሻል □ተመረ□□ ፅብረ ሀጁል ያቀረበው ሪፖርት
6. የኢትዮጵያ ብሄራዊ ባንክ (1999) የመጀመሪያው 6 ወራት □ስራ እቅድ ክንውን
7. Profile of the FEACC. November,2006.
8. corruption survey in Ethiopia, by Institute of Educational Research Addis Ababa University, December 2001.
9. Corruption and Development: An Impolitic View By Dennis de Tray For the 1818 Society Fall Luncheon November 16, 2006.
10. Daniel Kaufmann, Corruption: The Facts
11. UNITED NATIONS *Office on Drugs and Crime* THE GLOBAL PROGRAMME AGAINST CORRUPTION UN ANTI-CORRUPTION TOOLKIT 3nd Edition, Vienna, September 2004.
12. Garbis Korajian , Good Governance, Transparency and Reform Measures to Enhance Accountability In Ethiopia A Six-Day Course Manual Revised Draft Prepared by July 28, 2003.
13. J. Brian Atwood, corruption: a persistent development challenge, Economic perspectives A USIA electronic Journal, v. 3, no.5, Nov. 1998.

Corruption and Development in Ethiopia

Commissioner Ato Ali Sulaiman*

Introduction

Not only have the detrimental and crippling effects of corruption on development and, in some extreme cases, the danger it poses to the disintegration of a country's political order, have been widely discussed by scholars, but they have also been practically demonstrated in a number of instances, as attested to by the experiences of Zaire and Sierra Leone. Though not many in number, there are scholars who argue in favor of corruption as one way to facilitate the provision of services and, consequently, to speed up development processes. This study attempts to raise some points to facilitate discussions on the impact of corruption on development and the measures taken and the activities performed in the last five years in Ethiopia to combat corruption, as they relate to the economic growth achieved within the same period.

The study has four parts: the first section explores the nature of corruption and its various manifestations, while the second examines the negative impacts of corruption on development. Section three raises some points for deliberation regarding, on the one hand, the activities and measures taken in Ethiopia over the past five years to combat corruption comparing them to the growth achieved in the area of development, and the relationship between those measures and the country's development activities on the other. Part four wraps up the study with concluding remarks and some ideas as to the prospects of the country's development.

I. Some definitions of corruption and its manifestations

The definitions given to 'corruption' are as varied as the scholars who attempted to define it are many. The term has also been defined variously in the legal documents of the various countries. Conventionally, however, 'corruption' is used as it relates to the abuse of one's power or public office for personal gains. This manifests itself in the form of receiving/offering bribes, fraud, misuse of public trust, and using public funds and resources for personal advantages, among others.

Article 404 (2) of the 1997 Criminal Code has the following to say about corruption as a criminal offense:

Where any public servant who, with intent to obtain for himself or to procure for another an undue advantage or to injure the right of another, directly or indirectly accepts or solicits an undue advantage by improperly performing his responsibility or duty; or who, in any other way, misuses the responsibility or public trust vested in him to procure an undue advantage for himself or another; or invested in him, seeks to procure for himself or another an unlawful advantage, or who uses the mandate invested in him or the responsibilities charged to him to receive or exact a promise of a gift or any other advantage from another for the performance or omission of an act with intent to

---

*Ato Ali Sulaiman has received his first degree on L.L.B from Addis Ababa University in 1986. He was High court judge and presiding judge of the Amhara National Regional State Supreme Court. He was also V/Mister for the Ministry of Justice. Currently he is Commissioner for the Federal Ethics & anti-corruption Commission since 2005. Ato Ali Sulaiman has served in public enterprises as board member and chair person.

do injury to another, or who misuses the power or the public trust with which he is invested to procure in any manner whatever advantage for himself or another; or Any person who, with intent to obtain for himself or to procure for another undue advantage or to injure the right of another, promises, offers, gives or agrees to give an undue advantage to a public servant; or any person who gives, or any public servant who accepts, an undue advantage in consideration for an act of public office properly performed or to be performed, Shall be deemed to have committed crimes of corruption specified in the Chapter, and be liable to the punishments prescribed in the provisions below.

According to the Criminal Code, "'Public servant' means any person who temporarily or permanently performs functions being employed by, or appointed, assigned or elected to, a public office or a public enterprise."
Corruption is a criminal activity surreptitiously negotiated, on the one hand, between two parties, that is, between a government employee or a public servant and other people, that is, people who are not government employees and, on the other hand, a criminal activity individually committed by a government employee or public servant (such as fraud, breach of trust), surreptitiously committed in league with other government employees.

The advantages procured through acts of corruption are of various types. These include, among others, securing or obtaining government contracts, business and work permits, land, employment, etc; hushing up criminal acts, defaulting on government taxes and other duties, unlawfully obtaining loans.

On the other hand, the advantages procured by a government employee or official include monetary pay offs, company shares, liquidation of loans, educational opportunities for children, health and medical services, covering transportation and hotel expenses, sexual favors, etc.

Although the definitions given above are sufficient for a general understanding of what corruption is, the concept is usually presented in terms of types in order to better understand the magnitude of the damages the crime inflicts upon society and to also help lay the groundwork for the strategy necessary to combat the crime. Accordingly, corruption here is divided into three categories; namely, petty corruption, grand corruption, and state capture.

Petty corruption is that act committed by mid-level and low-level government employees, and its basic manifestation is related to the provision of public services for the purpose of obtaining minor advantages usually involving small sums or other types of gift. Among such acts of petty corruption one finds, for example, falsifying documents by deleting, adding or altering, the advantage obtained thereof being minor; advantages obtained surreptitiously through agreement made with suppliers tendering price quotations are included in this category. But the fact that the advantages obtained from petty corruption are small and that the crime in this case is committed by low-level government employees does not make the damage caused to society any less serious. Unless such petty crimes are nipped in the bud, they will sow disaffection in society, causing people to lose confidence in the government, while at the same time denying them the crucial right of the people to participate in their country's development.
Grand corruption, as the name implies, is a criminal act of corruption whereby a huge volume of public and government

wealth is looted or embezzled in just a matter of an instant. Its execution usually involves high-level public officials working in league with people possessed of both wealth and knowledge-ability and accomplished in a highly sophisticated complex manner. Such acts are possible precisely because those possessed of power, wealth and knowledge have the capacity to go about the whole thing in an intricate manner and to keep it hushed up at the same time. Huge or high-level transactions, such as purchase of airplanes, military equipment, technologies, and the construction of dams, etc. are vulnerable targets of this type of corruption.

State capture is the highest form and type of corruption whereby wealthy people work in league with government political officials by promulgating laws and issuing policies that enable them to operate legally and in the open toward using the government power vested in them for purposes of looting and plundering public wealth.

Although corruption is, like any other crime, punishable by law, what makes different from other types of crimes and which makes the effort to combat it is the fact that no one who has been a victim of the crime ever comes forward to lodge a complaint against the perpetrators. This is one big problem. If, for example, a person has been killed, the body of the dead person at least serves as a starting point in the effort to set up the process of criminal investigation. Even if the body of the deceased is hidden or is made to disappear, because the deceased would have relative somewhere, this alone could serve as a starting point to look into the cause or causes of death, thereby facilitating the investigative process. The same can be said of theft and robbery. In the case of corruption, however, the matter is entirely different: first of all, the crime involves government and public wealth; secondly, each and everybody involved in the crime is a beneficiary of the wealth so looted; thirdly, and for this reason, none of those involved in the crime would come forward as a victim of the crime. All of which add up to constitute one major reason, not only for hushing up the crime but also for its pervasiveness in society.

At a time when corruption is looked upon as a sign of smartness, attempts to investigate crimes of corruption and taking the offenders to court is considered not as an act of detering crime but, rather, as something motivated by envy against a person who simply succeeded in making money, so much so that it is paradoxically embarrassing to bring suit against the offender in a court of law, another reason why the struggle against corruption becomes and even more onerous task.

The fact that the loopholes and opportunities to beguile and ensnare government agencies into engaging in acts of corruption are still left unbarred is another factor that makes corruption a social threat.

II. The Implications of Corruption for Development

It is common knowledge that corruption is immoral. To give one's word to another and win that person's trust and confidence and then turn around and betray that trust is as reproachable an act as it is immoral. It is thus that corruption is an immoral act with no benefit to anyone and which jeopardizes social interaction by making people lose faith in their fellow human beings, for which reason it is, in and of itself, an embodiment bad faith. It is also for the same reason that corruption is to be despised and seriously combated. Corruption has always been known for the crime that must be treated with

the condemnation that it deserves. When we look at our criminal codes, beginning with the traditional royal codes (the fitiha neghest), it has always been recognized as a crime with an ugly head (never mind the co-existence of the criminal codes with the "unwritten law" that condones the crime; to wit: "He who does not have his hand greased for him when appointed as an official is sure to regret it deposed").

But, is corruption just immoral and nothing more?

Corruption is an activity that impedes government from executing their task of keeping law and order in so far as that is both their mandate and responsibility as governments. The word 'corruption', conceived of in isolation, seems to be just another simple word. Seen in relation to, and simultaneously with, such crimes as terrorism, smuggling of arms and drugs, illegal trading of children, contraband commercial activities, in short all sorts of crime, it a deadly crippling disease that opens the door wide for the commission of such crimes while at the same time incapacitating the government by making it impossible for people to help combat the crimes.

It would only be appropriate to cite here from the address made by the then Secretary of the Interpol, Mister Ronald Kenneth Noble, to the Tenth Anti-Corruption Conference held in Prague, the Republic of Czechoslovakia, in connection with the September 11 terrorist act:

If customs, police and security professionals are corrupt, no expense of high-tech devices will provide our citizens the security they deserve. If corrupt public servants provide false identity documents, terrorists will move more freely throughout the world, and all of us and all of our society will remain threatened. . . . the most sophisticated security systems, best structures, or trained and dedicated security personnel are useless if they are undermined from the inside by a single act of corruption. The fact is that the strongest fortress will crumble if built upon sand.

Since this article has been presented from the vantage point of the implications corruption has for development, let us look at some points regarding the damage corruption inflicts upon development. Because of acts of corruption:

1. Taxes and other payments due to the government could remain unpaid. In this respect, officials of tax and duty collection agencies are vulnerable to acts of corruption. They could be induced into reducing the amount of tax to be paid or altogether staving off payment, or hushing up criminal acts related to taxation. They could be lured into shutting their eyes to contraband goods, or playing along with the perpetrators of the crime.
2. It is possible to extend loans without the necessary documents, whereby the debts remain uncollected.
3. While it is true that corruption comes in many forms and colors, it could be said for certain that there is no act of corruption as convenient and as much a cause of insolvency as that related to payment of taxes and duties. The reason is that, because, short of the portion of the government budget allotted to the various agencies to cover the expenditure for salaries and other incentives, the rest, or at any rate, most of the remaining budget goes to purchases, this is a most fertile area for alluring people to commit acts of corruption. There are occasions where an advantage obtained or a bribe secured through one

single purchase amounts to more than the total amount of income that a given purchasing agent makes by way of salary all his life long. There are also those cases in which laws and regulations governing purchasing procedures are violated at the time of drawing up purchase orders, as well as cases in which, once the purchase orders are made out and agreements signed up with suppliers, price quotations or sales receipts are provided in excess of the actual amount of purchase or cost of services. And there are also cases where the quality of the items purchased or the services provided are of inferior quality to those specified in the purchase order or delivery agreement, thereby leaving the client with useless items or below-standard services. Finally there are those cases where purchase/service agreements already drawn are modified or altered, such that a huge volume of purchase is made with the corresponding volume of expenditure in the absence of legal tenders or invitations to bid.

What are the consequences of such acts of corruption?

a. The government will be deprived of the income it should get (through taxes and duties). As a result of this the government will fail to carry out its responsibility of keeping law and order, of providing basic services to its citizens, or of building the needed infrastructure, or, at best its attempts to do so will be impeded.
b. When the government runs short of funds, it will be forced to impose exorbitant taxes on those tax payers honest enough to respect the law. Because such taxes more than likely prove to be beyond the means of such tax payers, either they will go bankrupt and drop out of the game or they end up resorting to illegal ventures.
c. Because illegality only breeds illegality, this would encourage contraband businesses and rent seekers, all of which would eventually seriously hurt the spirit of free trade and the legal business sector.
d. The small income spared from the long arms of corruption and making its way into the state's treasury ends up in those same arms through the purchasing machinery to be used for the procurement of one or another item that is either of inferior quality or simply of no use for anything. Or, to see the matter from another angle, the same money goes into building below-standard infrastructural systems (such as low quality roads or bridges, defective electric power lines that break down just as soon as they are up), resulting in damages to the public's wealth and property.
e. As the volume of unpaid bank loans keeps rising, is it not possible for bank clients to find it difficult to draw upon their own savings, for banks to go insolvent and, as a final consequence, for the whole economy of the country to go into crisis?
f. Since such a system has nothing within it to attract investors, whether within or outside the country, there will be no evelopment, pure and simple. What happens instead is that the revenue obtained will be expended on those sectors that bring no benefit to the country's economic development, yet that are most convenient for those involved in appropriating the money through acts of corruption.
g. The country wealth plundered through high-level acts of corruption is laundered to foreign lands, leaving the country barren.

In short, not only does corruption result in cessation of development, because it will continue to pick clean what little is left of the country's wealth, it will lead to the further aggravation of the existing poverty and, indeed, it may even lead to a dangerous civil war, precisely because it poses a threat to law and order.

To demonstrate the magnitude of the damage corruption could cause, it will suffice to relate the following two stories.

The ex-Nigerian President, General Sani Abacha and his cohorts were laundering money in foreign banks amounting in the billions from the country's oil revenue. Nigeria's oil industry in the mainstay of the country's revenue, as it accounts for no less than 80% of that revenue. Because of this, the country's infrastructure network has suffered severe damage, while the oil industry itself has become victim to a serious case of bankruptcy. The country's per capita income, which was USD 800 in 1980, plummeted to USD 300 after 10 years.

The other case is that Indonesia's system under Suharto. The national banks of Indonesia were engaged in high-loan deals to Suharto's family to finance the family's projects. While they should have collected the debts on the appointed time, the amount of the loan increased through default. The family used their leverage to distort the laws regulating foreign currency loans to only engulf themselves in more loans. When finally the market value of their money crumbled in 1997, the country's financial system started to fall apart. The bankruptcy that followed in the footsteps of the fall of the financial system led to the joblessness of the numerous workers of the country, which in turn resulted in the impoverishment of half the population of Indonesia.

III. Measures Taken to Combat Corruption as they Relate to Ethiopia's Economic Growth over the Past Five Years

Prior to 1996 [E. C.] a survey aimed at assessing the state of corruption in Ethiopia was made by Addis Ababa University. The main data for the survey was collected through questionnaires distributed to sample families, employees and officials from the business community and government agencies. The findings of the survey included the following:

Responses from families:

- Corruption is one the major problems confronting the country.
- A majority of the families had reported that the country's customs services were the weakest.
- Following the customs services, those with corrupt services were, in the order they appear, land distribution, housing agencies, or kebele renters, judges, revenue collecting agencies.
- While 30-40 per cent of the respondents had serious grievances about courts, the number one cause of their grievances was bribery while bureaucratic delays. They had reported that they had to resort to other mechanisms of resolving their disputes.
- Only very few (about 11 per cent) had reported that they knew to whom and how to report cases of corruption, while a great majority of the respondents had said that no measure was ever taken against the acts of corruption being reported.
- While the respondent had generally reported that they spent about 4.5 per cent of their income for bribery and other undeserved benefits, they had nevertheless expressed their readiness to give 10 per cent of their

income for purposes of combating corruption.

Responses from the business community:

- Respondents in this sector had reported that government service sector was generally weak; that, most above all, it was difficult to get customs services; and that they had been forced to provide additional benefits to employees to get telecommunications, electric and water services.
- Leading the government agencies in corruption were customs services and revenue collectors, while the police and the courts were no different from the first two.
- Second in line in committing acts of corruption were traffic police, electric light authority, telecommunications and the housing agency.
- This group of respondents had reported that it was difficult to secure bank loans, for which they were forced to pay 6 per cent of their income to government officials to get the services they needed. They also expressed their readiness to pay 7 per cent of their income to combat corruption.

Respondents from government agencies:

More than 60 per cent of the respondents in this sector had reported that they were not happy with their salaries and other incentives, while at the same time they said the training provided to them to build their capacities was very low.

While the findings enumerated above have demonstrated that corruption is indeed a major problem, the survey has recommended solutions to the problem.

1. The need for workable political will to combat corruption;
2. Ensure that service beneficiaries are informed on what they should know; set up a mechanism for addressing complaints.
3. Set up a system whereby people can express their views and criticisms regarding the activities and operations of the government and suggest ways to rectify mistakes; develop and strengthen the participation of the media and civil society to this end;
4. Lay down clearly articulated procedures to ensure the separation of political orientation and professionalism in the civil service sector;
5. In order to provide efficient and effective public services, improve the salary scale of government employees; periodically upgrade the capacity of government employees in terms of knowledge, skills and professional ethics;
6. Lay down a mechanism whereby people can anonymously report acts of corruption, or by means of which whistle blowers are protected in the event of revelation of their identities;
7. Establish a body responsible for monitoring acts of corruption;
8. Undertake detailed study of those institutions and agencies categorized as "exemplary" and "wanting" in the execution of their duties and responsibilities in order to identify the causes of problems of corruption and seek the necessary solutions;
9. Create a strong and accountable judicial system; etc.

There is an incident that occurred concurrently with the conducting of the survey (1992-1994). Following the rectification movement within the ranks of the ruling party, development and

democracy were given special emphasis as crucial to Ethiopia's survival. Consequently, in order to bring about speedy development, the building of democracy and good governance, Agricultural Development-Led Industrialization and Democratization Policy and Strategy were officially launched.

Prior to the official launching of the Democratization and Good Governance Policy and Strategy, the program to transform the civil service sector and to hold it accountable had been put in place.

It is to be recalled that, cognizant of the need for a systematic study the whole of the civil service sector, a task force with the responsibility of studying the organization and operation of the civil service sector was set up in 1987. The task force presented the findings of its study of the problems of the civil service sector component by component, at the same time proposing the activities to be undertaken along this line in the future.

The study in the main proposed is a civil service reform program, with the result that the program was put together and is currently under implementation. The civil service reform program has the following sub-programs:

1. Management reform sub-program;
2. Service dilivery reform sub-program;
3. Public expenditure management reform sub-program;
4. Personnel management reform sub-program;
5. Ethical code reform sub-program.

(The findings of the survey briefly enumerated above constitute one of the projects proposed under the ethical code reform sub-program.)

The following are the ethical problems identified by the survey undertaken by the task force:

1. Absence of a fully developed a civil service code of ethics;
2. Absence of a mechanism for ensuring that the regulations and procedures issued by higher management are observed;
3. Weak monitoring on the part of executive bodies;
4. Shortage of manpower in supervisory and auditing agencies;
5. Weakness in looking into reports of supervisory and auditing agencies and taking the necessary measures recommended.

With these problems as a launching pad, the code of ethics reform program was designed as an integral part of the civil service reform program.

What, then, has been done within the past five years along this line? To mention some of the actions:

- All government agencies have established reform offices, designed service provision reform projects, prepared and implement transparent and accountable procedures for the provision of services, all targeting client satisfaction, and some changes have already been witnessed.
- Mechanisms for disclosing grievances by clients have been set up in the various agencies and are already in use.
- Conditions have been created in the area of reforming the procedures for issuing business and investment permits whereby the needs of clients are now easily met.
- The majority of the projects planned to reform cost management have now been completed and implemented. One such project that needs to be mentioned is the regulation governing government procurement procedures.

- With respect to human resource management, the civil service regulation has been reviewed and improved; the same regulation has once again been reviewed after four years and has been updated. The salary scale in the civil service sector has similarly been upgraded. Several training institutions have been set up to provide better training programs to upgrade the capacity of employees, who have made good use of the programs to that end.
- Management personnel have been given training in the area of strategic plan preparation and performance management.

Six projects have been designed for implementation under the code of ethics reform sub-program:

1. Code of ethics project;
2. Project for the establishment of a central management;
3. Project for media capacity building;
4. Capacity building for the justice sector
5. Ethical education project; and
6. Corruption survey project.

While some of these projects have already been implemented, others are in process. To mention some of them:

1. Civic and ethics education has been incorporated into the curriculum of the formal education sector and is now provided at schools.
2. The United Nations Anti-Corruption Convention and the African Union Anti-Corruption Convention have both been adopted by the country's House of Peoples' Representatives and become part of Ethiopia's law.
3. In order to effectively combat the crime of corruption, the major criminal provisions that had been discretely included in the 1997 criminal code have been integrated on the basis of international experiences resulting in the issuance of a criminal code in which crimes of corruption have been given a distinct chapter in its own right. New crimes of corruption have also been incorporated, among which we find:
   - Possession of unexplained property;
   - Giving and receiving advantages;
   - Undue delay of matters.
4. Based on international experiences procedures for the investigation and prosecution crimes of corruption have been issued and are under implementation, among which the following:
   - Conditions under which it would be possible to confiscate money obtained through corruption;
   - Conditions under which participants in acts of corruption can be exempted from prosecution to stand as witnesses for the prosecution;
   - Shifting burden of proof in corruption crimes

One of the provisions implemented to combat corruption was that denies bail to a person suspected of having committed an act of corruption. This provision has been criticized on the grounds that it gives the government too much power in its effort to combat corruption. Now, however, the provision has been reviewed to give a person suspected of corruption the right to bail, but the chances for the person to actually exercise this right is much narrower than for those suspected of other crimes.

One of the projects under the code of ethics reform sub-project was the establishment of a central body responsible for the monitoring and follow-up of

ethical matters, the result of which has been the establishment of the federal anti-corruption commission.

The aims of the commission are as follows:

1. Expand ethical and anti-corruption education;
2. Combat crimes of corruption and unethical practices;
3. Expose, investigate, and prosecute corruption and unethical practices.

Other than the Federal Anti-Corruption Commission, five anti-corruption commissions have been set up in five regional states and in 267 government agencies and development organizations ethical offices with the responsibility of coordinating ethical and anti-corruption activities have been set up and are operating.

In the past five years the media have been engaged in a continuous educational and information dissemination campaign on corruption and ethical practices in order to urge the public to make the issues their every-day agenda and to bring about changes in behavior among the community regarding corruption. In this respect:

1. Since the establishment of the Anti-Corruption Commission, face-to-face educational programs have been conducted for over 100 thousand Ethiopians form the different sectors of the society.
2. Students in schools have voluntarily set up ethical and civic education clubs, and the number of such clubs is ever on the increase.
3. Over half a million brochures, magazines, fliers, and posters disseminating education on the harms of corruption and the benefits of ethical conduct and practices have been distributed.
4. The Commission, in collaboration with 50 government agencies and development organizations, is conducting a study on practices that render employees/officials vulnerable to corruption and unethical conduct and seeking ways to reform and improve the way the agencies and organizations conduct their activities. Among the agencies engaged in the project are Customs Authority, Internal Revenue, Development and Business Bank, Telecommunications Corporation, Electric Light Agency, and Ethiopian Road Authority.
5. Excluding the activities conducted in the various Regions of the country, the Commission has, since its establishment, filed lawsuits against 405 public officials and employees and managed to have 100 of these sentenced to do time in jail for periods ranging from 8 months to 18 years.
6. The administrative measures of revenge taken against 40 public employees for exposing acts of corruption by public officials have been annulled or stayed by the Commission.

The data presented above, rather than being a detailed description of all the activities undertaken by the Commission; rather, they represent the major and more salient steps taken to illustrate the extent of the efforts made in the last four years to create a system of good governance and to combat corruption.

Nevertheless, the main tool or instrument to combat corruption and bring it under control is the setting up of a system of governance that is at once transparent and accountable. The steps outlined above are in accord with the recommendations suggested in the Survey, while at the same time they represent those strategies agreed upon internationally as effective instruments to combat corruption and minimize its effects on society. It stands to reason,

therefore, to conclude that the steps so far taken to combat corruption indicate that we are on the right track in our effort to bring about the desired results.

Although steps have been taken in this respect, it would still be wrong to assume that all that needs to be done by way of bringing about good governance has been taken care of. While there is no denying that such steps as outlined above are still being taken, it is only fitting, given the existing conditions, to understand there are still plans that with shortcomings in terms of implementation and still others on which no work has been done, and to recognize that a long and taxing journey is awaiting us in our effort to establish a system of good governance.

But, then, what is the extent of the change these laudable measures have actually brought about? One of the indicators to answering this question would be the attitudinal change effected within the society. Has the society changed its attitude about corruption enough to make a difference vis-à-vis the attitude it had five years ago? As things stand now, because there has not been a second survey conducted in this regard, it would not be possible to answer this question one way or another.

The other indicator is to assess the situation in terms of the negative effects corruption would have had if there had been a rise in the occurrence of the problem. As we have attempted to demonstrate in this essay, in a situation where acts of corruption are on the increase, there would be no talk of economic development. Therefore, looking at the changes made in the country's economy could provide us with certain pointers.

The first question to ask would be: What do the available data indicate about our economic growth since the conducting of the first survey?

According to the 1999 E.C. first six-month report of the National Bank, the growth rate in the country's macro-economic sector over the last four years looks like the following:

1996	11.9 per cent
1997	10.5 per cent
1998	9.6 per cent
1999	10.1 per cent

While the source of this successive growth of the economy happens to the agricultural sector, the fact that the major benefactor of the growth is the agricultural producers in a positive indicator.

The first and major impetus for this growth comes from the country's economic policy.

It is nevertheless necessary to ask what effect the measures taken over the last four years to combat corruption had on the country's development. This definitely requires conducting studies based on concreted data.

Without prejudice to the need for such studies, as both theoretical studies and the data supported by practical research indicate, the prevalence of corruption not only hampers development but would also bring it to a screeching halt. With this premise as our launching pad, wouldn't it be proper to postulate that the measures taken by the government over the past four years to combat corruption have had positive impacts?

But then, this is only postulation. I have tried in the introductory section of this essay that there are parties arguing that corruption helps facilitate work and, for that reason, development as well. It could, therefore, be said that the economic growth registered over the past four years and the decline in corruption have no

necessary correlation. Does it really follow that when government employees realize that, in the presence of bribes, they would reduce the time needed for providing services? Or, that the services they provide would be efficient?

It may be possible that bribes might actually result in the efficiency of the service providers. However, an employee who has developed an addiction to bribes, rather than doing his/her work efficiently, would more than likely strive to increase the undue advantage he/she gets through bribes. If such illegal act is not nipped in the bud on time, other employees may follow suit and engage in the same act. It can easily be surmised that the bribes and other advantages demanded at the different levels, rather than helping service provision become efficient, would make it more complicated. On top of this, a government official whose attitude to his/her work is guided by expectations of receiving bribes and other advantages cannot but serve to open the doors of corruption to those who would like to get rich by insidious means, by having sub-standard materials purchased or by issuing permits to those who have not fulfilled the necessary requirements, all to the detriment of the legitimate development investors. This surely serves not to bring about development but its collapse.

Consequently, keeping in mind the importance of the need for further evidence base on future detailed studies, it would not be unreasonable to suggest that the economic growth so far registered points to the correctness of the measures taken by the government to set up a system of good governance and to bring corruption under control.

This, however, should not be taken to mean that corruption is no longer a threat to us. As the economy continues to grow and the amount of money to be pocketed through bribes increases, the temptation to engage in corruption is likely to increase in the same proportion thereby opening the door for new practitioners of the act. Corruption is by its nature not destructible; it is not a virus that dies off but something that evolves along with the outlook and belief of humanity, something that diminishes when combated and raises its head once again when we are off-guard. It is, therefore, incumbent upon us to be ever vigilant and keep fighting it off.

IV. Conclusion and Prospects

Corruption is not just a defilement of good ethical conduct. It is rather the arch-crime serving as the breeding ground for other crimes by impeding the government from the proper execution of its responsibilities and, especially, crippling its ability to keep law and order.

Corruption is a crime that impedes the government in its effort to raise the necessary revenue it needs and to provide basic services to its citizens; it is a crime that stands in the way of people trying to get just and equitable services and keeps a stranglehold on development activities, thereby leading the country into poverty.

Programs to combat corruption have been designed and are in the process of implementation. Granted there are hurdles and problems, but generally considered the measures taken to set up a system of good governance and to combat corruption are paying off. While Ethiopia has successively registered high economic growth rates over the past four years, it is important to combat corruption much more resolutely than in the past if the economic growth so far witnessed should be sustained in the future.

What is to be done?

As this essay constitutes a presentation at a forum organized by the Ethiopian Economic Association, let me proceed to giving a summary of my thoughts as to what we should do in the future, but as to what in particular is expected of non-governmental organizations and civic associations.

1. The first and most important thing to do in order to bring corruption under control is to recognize that corruption is inimical to development and that the majority of the society is able to ready itself to combat this enemy. An anti-corruption movement that does not have the support of the society and a combat not undertaken by that society will take us nowhere. In this respect, civil society groups have the bigger share of responsibility to shoulder. These groups have a high level of capacity to inform and teach the society about corruption, ensure that the standards of professional ethics are kept, expose without any fear or hesitation those professionals who violate the principles of ethical conduct as well as those acts of corruption and similar other activities in government agencies and enable the society to become a major combatant in the struggle against corruption.
2. Another important way to combat corruption is to set up a transparent and accountable system in the various government agencies. In this regard, the government has launched a civil service reform program, the results of which are seen in the efficiency of the services provided in the agencies. Of particular note are the encouraging changes observed over the last four years in the investment sector. While this is in the main the responsibility of the government to see through, civil society as a whole has a role to play in supporting the government's activities by pointing out, in a well-considered and balanced manner, weaknesses observed and criticizing misdeeds, all supported by well-conducted studies.
3. It is imperative that those caught in the act of corruption are ruthlessly exposed and brought to justice. As already pointed out in this essay, each and every instance of laxity of vigilance on the part of the society will only provide an opportunity for corruption to blossom several-fold. That is why it is necessary to ruthlessly fight corruption. It is important to note in this regard that those who are engaged in acts of corruption may manage to obliterate their tracks from the attention of law enforcement bodies, but that they can never hide from the vigilance of society. It is therefore in this sense that civil society has an important role to play in mobilizing and organizing the society into supporting anti-corruption activities by exposing and bringing to justice those who commit crimes of corruption, as well as providing information with regard to the commitment of the crimes.

References

Atwood, J. Brian. "Corruption: A Persistent Development Challenge: Economic Perspectives." USIA Electronic Journal, Vol. 3, No. 5. Nov. 1998.

Corruption Survey in Ethiopia. Institute of Educational Research, Addis Ababa University, December 2001.

Criminal Code of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, 2005

De Tray, Dennis. Corruption and Development: An Impolitic View. 1818 Society Fall Luncheon, November 16, 2006.

Kaufmann, Daniel. Corruption: The Facts.

Korajian, Garbis, Good Governance, Transparency and Reform Measures to Enhance Accountability in Ethiopia: A Six - Day Course Manual Revised Draft Prepared July 28, 2003.

Profile of the FEACC. November 2006

Revised Proclamation for the Establishment of the Federal Anti Corruption Commission, No 433/97.

United Nations Office on Drugs and Crime, The Global Program Against Corruption: An Anti-Corruption Toolkit, 3rd Edition. Vienna, September 2004.

To all members of the Ethiopian Economic Association (EEA)

The Association uses electronic media to communicate with its members. However, communication gap has been observed between the Association and some of its members. This may be due to the fact that some members may not inform the secretariat of the Association when they change their email addresses and some times the secretariat may misspell email addresses of the members.

This is therefore, to request you if you do not have any communication with the secretariat of the Association at least in the past three months, please send your full name with your valid email address at eea@ethionet.et. Moreover, if you notice any of your collogues, classmates or friends have not had communication with the secretariat, it is our pleasure to receive from you their full name and email addresses.

We thank you for your cooperation,

Sincerely,

EEA Secretariat

በአቶ መካሻ አበራ ተዘጋጅቶ በቀረበው ጽሑፍ ላይ የቀረበ አስተያየት

ረዳት ኘሮ□ሰር መድህኔ □□ሰ*

በአቶ መካሻ አበራ 'ሙስናና ልማት በኢትዮጵያ' በሚል ርክስ □ቀረበ□ ጽሁፍ ብዙ ጠቃሚ ሃሳቦች የያዘና በብዙ አጥኚዎች ያልተዳሰሰ አዲስ ርዕስ ነው:: ከዚህ አንፃር በር ከፋችነቱ አያጠራጥርም:: ጽሁፉ በመግቢያው ላይ በሚገባ ከዳሰሳቸው ርዕሶች ውስጥ የሙስና ትርጉምና መገለጫዎቹ፣ የሙስና ዓይነቶችና ሙስና ከልማት አንፃር ያለው ፋይዳ (እንድምታ) ጁ□ኙበ□ል:: በአጠቃላይ ሙስና ምን ማለት እንደሆነና በልማት ላይ በተለጁም በማደግ ላይ ባሉ አገሮች ላይ □ሚጸሳር□□ አሉታዊ ተጽዕኖ ለመዳሰስ ሞ□ሯል::

ይህ ዳሰሳ ከአጠቃላዩ የዓለም ዓቀፍ ስምምነት (በጉዳዩ ላይ) □ምብ□ም የማይርቅና አዲስ የሚባል ግኝት ካለመሆኑ ጋር ተዳምሮ የጽሁፍ አቅራቢው ጠንካራና ደካማ ጎን ከመለየት አንፃር □ምብ□ም አይረዳም:: ከዚህ አንፃር በጽሁፉ ላይ ያለኝ አስተያየት የሚያተኩረው ዋናው ርዕስ ጉዳይ በሆነው 'ሙስናና የኢኮኖሚ እድገት በኢትዮጵያ ባለፉት አምስት ዓመታት' በሚለ□ ላይ ይሆናል::

የጽሁፉ አቅራቢ በኢትዮጵያ ያለውን የሙስና ሁኔታ ሲገልጹ ከሙስና ፋር በተጸጸ□ □ሚ□ቀሱ □ቀ□ሞ ከፍተኛ ባለስልጣናት መኖራቸውን በመ□ቆም እንዴትና በምን ሁኔታ እንደሚያያዝ ግን ሳያብራሩ ጸል□ታል:: ቀጠል ያደርጉና ከጥቂት ዓመታት በፊት በተደረገ ጥናት ብዙ ኢትዮጵያውያን የመንግስት አገልግሎት ለማግኘት □ቦ እንደሚከፍሉ ማስታወቃቸውን ጁ□ል□ሉ:: ሁለቱም ማለትም የከፍተኛ ባለስልጣናት ስም መነሳትና ተደረገ የተባለው ጥናት የፈነጠቃቸው ሐቆች ተያያዥነትና ልዩነት ለመዳሰስ አልተሞከረም:: ስለዚህ በአንድ በኩል ከፍተኛ የቀድሞ ባለስልጣናት የሚጠቀሱበት በሌላ በኩል ደግሞ ጥቃቅን ጉዳዮች (Petty Corruption) የተንሰራፋበት □ሚመስል ፅልጽ ያልሆነ የሙስና ሁኔታ ሊኖር እንደሚችል ያመላከተ አቀራረብ ሆኖ አግኝቼዋለሁ:: የጽሁፉ አቅራቢ በመግቢያቸው ከዘረዘርዋቸው የሙስና ዓይነቶች ውስጥ የትኛው ዓይነት የኢትዮጵያን ሁኔ□ ሊ□ል□ እንደሚችል ያመላከቱት ነገር የለም:: የኢትዮጵያ ሁኔታ ከየትኛ□ □ረጽ ፋር □ጁም በ□ህ □□ጁ ላጁ ከሚጠቀሱት አገሮች በየትኛ□ ረ□□ እንደምንገኝ ያሉት ነገር □ለም:: ከዚህ አንፃር በየትኛ□ ችግር ላይ ርብርብ እንደሚደረግ አይ□□ቅም::

ይህ ባልሆነበት ሁኔ□ □ሃ□□ በአገራችን ሙስናን ስርዓት ባለው መልኩ ለመዋጋት ጥረት መጀመሩን ያወሳሉ:: ቀጠል አድርገውም የኢትዮጵያ መንግስት ሙስናን ለመዋጋት ያደረገውን ጥረትና የወሰዳቸውን እርምጃዎች ይዘረዝራሉ:: የፌዴራል ስነ - ምግባርና ፀረ-ሙስና ኮሚሽን መቋቋም □□ህ □ጤት መሆኑና የዓለም ዓቀፍ ተሞክሮዎችን መሰረት ባደረገ መልኩ የሙስና ወንጀልን ለመመርመርና ለመክሰስ የሚበጁ የስነ - ስርዓትና የማስረጃ ህጎች እንዲወጡ ተደርገው ተፅባራዊ በመ□ረፅ ላጁ መሆናቸውን ይጠቅሳሉ::

የጽሁፉ ድክመቶች

1. የኢትዮጵያ ነባራዊ ሁኔታን አልዳሰሰም
2. የኢትዮጵያ የፖለቲካ ሁኔ□፣ የመንግስት ባህሪ፣ ፖሊሲዎች አስፈፃሚ አካላትና የተፈጠሩት ተቋሞች ሁኔ□ አይዘረዝርም
3. የሙስና ዓይነትና መጠን በኢትዮጵያ አልተገለፀም:: ስለሆነም ችግሩ የሚገኝበት ደረጃ፣ ችግሩን ለመቋቋም መወሰድ ስላለበት □ርምጃ ጠንቅቆ ለመረዳት አዳጋች ጸ□ር□□ል::
4. ሙስናን ለመዋጋት መንግስት ወሰዳቸው የተባሉት እርምጃዎች ውጤት በሚገባ አልተጠናም:: ሙስናን ለመዋጋት የሚያስችል ስርዓት መዘርጋት የሚደግፍ ቢሆንም ከችግሩ ጋር የማይዛመድና

ረዳት ኘሮፌሰር መድህኔ □□ሰ Center for Policy Research and Dialogu የሚባል ለትርፍ ባልተቋቋመ ተቋም ውስጥ የሰላምና ደህንነት ዲቪዥን (Peace & Security Division) ዳይሬክተር ናቸው:: ረዳት ኘሮፌሰር መድህኔ ታደሰ በኮተቤ መምህራን ኮሌጅ □□ሪ□ መምህር ሆነው በረዳት ኘሮፌሰርነት አስተምረዋል:: በአፋሪካ ቀንድ በግጭትና ደህንነት (Defence, Conflict and Security) ተመራማሪ ናቸው:: በርካታ መጽሐፍ አሳትመዋል:: የተለያዩ መጣጥፍ (Article) በጆርናል እና በተለያዩ ህትመቶች አውጥተዋል::

ያልተመጣጠነ አሰራር ከተዘረጋ አሉታዊ ተጽዕኖ ሊኖረው እንደሚችል ማብራራት ያስፈልግ ነበር::

እ.ኤ.አ. በ2004 በተደረገው ጥናት በኢትዮጵያ ያለው የሙስና ሁኔ□ በጣም የተጋነነና መንግስት የመወሰዳቸው እርምጃዎችም ከችግሩ ፋር እንደማይመጣጠን (over reaction) ውጤቱም የንግድና የኢንቨስትመንት ዝውውሩን እንደጎዳ፣ የውጭና የአገር ውስጥ ባለሃብቶች ተነሳሽነት እንዳዳከመ (በተለጁ business confidence የሚባለውን እንደነካ) እንዲሁም ከህግ የበላይነት አንፃር ጉዳት እንደነበረው ያመለክታል:: ይህ በውጭ ዓለም ዓቀፍ ተቋሞች የተደረገው ጥናት ሙስና በኢትዮጵያ ደረጃ በነፃና ትክክለኛ ጥናት ላይ የተመሠረተ መረጃ ሳይኖር የሚደረግ እንቅስቃሴ ብዙ አሉታዊ ጎኖች ሊኖሩት እንደሚችልና ልማትን ማገዝ ሳይሆን ልማትን የማጓተት ሚና ሊጫወት እንደሚችል የጠቆመ ጁመስለኛል::

ሆኖም ግን የሙስና ሁኔ□ በአጠቃላይና የትኛው የሙስና ዓይነት (ማለትም Petty Corruption, Grand Corruption n እና State Capture ከሚሉት መካከል) በኢትዮጵያ ውስጥ ተስፋፍቶ እንደሚገኝ ባልተገለፀበት ሁኔታ ሙስና በመዋጋት ረገድ □ተ□ኘው ውጤት ብሎም ይህ ውጤት ከኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ዕድገት ጋር ተያያዥነት እንዳለ□ መገለጹ በጥናት የተደገፈ ነው ለማለት አያስደፍርም:: የአቅራቢው እምነቶችና ድምዳሜዎች እንዳሉ ሆነው አጠቃላይ የሙስና ችግር በአንድ አገር እንዲሁም ከኢኮኖሚ ልማት ጋር ያለው ተያያዥነት ለመዳሰስ አስፈላጊ ከሚባሉ ነገሮች ውስጥ የሚከተሉትን ማየት ይቻላል::

1. አጠቃላይ የአገሪቱ ሁኔ□ (National Context) □□ስሳ□ መነሻ መሆን ይኖርበ□ል:: የአገሪቱ የኢኮኖሚና የፖለቲካ ሁኔ□ ሳይዳሰስ የሙስና □□ታና መንግስት የሚወስዳቸው እርምጃዎችን ለመተንተን መሞከር □ፀ ዕ አስቸጋሪ ነው::

እንዲሁም የሙስና ሁኔታ ለመዳሰስ ለመነሻነት የሚያገለግል የተወሰነ የቁጥርና የዳ□ (Statistic) ኢንፎርሜሽን ማሰባሰብና ይህ በማይገኝበት ሁኔ□ም በተለጸ□ የመረጃ ምንጮች ላይ የተመሠረተ የተወሰነ ግምትና ትንተና ማቅረብ አስፈላጊ ይመስለኛል::

በአንድ አገር ያለው የሙስና ሁኔ□ የትኞቹን ዓይነቶች እንደሚያካትት በዝርዝር ባልተገለጸበት ሁኔታ የትኛ ው ነው ዋነኛው የስጋት ምንጭ ብሎ ለመወሰን አዳጋች ከመሆኑ አንፃር ችግሩን ለመቅረፍ በሚደረገው ጥረት ላይም አሉ□ዊ ተጽዕኖ ሊኖረው እንደሚችል ማየት ጠቃሚ ነው:: የጽሁፉ አቅራቢ ግለሰቦች የመንግስትን አገልግሎት ለመጠቀም ከማሰብ ሙስና ውስጥ እንደሚገቡና የሙስና ጉዳይ ግለሰብ፣ ነጋዴዎችና በመካከለኛ ረ□□ በሚ□ፉ የመንግስት ባለስልጣናት መካከል የ□□ረ እንደሆነ ይጠቁሙና በሌላ በኩል ደግሞ ከኢኮኖሚ ዕድገት ጋር □ተሳሰረ እንደሆነ ይገልጻሉ::

ድምዳሜውና ትንተናው አብሮ አይሄድም ሙስና በኢትዮጵያ ሁኔ□ ከመንግስት ሃብት ምዝበራ (embezzlement) □ጁም ስር የሰደዱ የሞኖፖል ጥቅሞች (monopolistic vested interests)ጋር መያያዝና አለመያያዙ ሳይዳሰስ ከአጠቃላይ የአገሪቱ ዕድገት ጋር ማቆራኘት ትንሽ ይከብዳል::

አጠቃላይ የአገሪቱ የፖለቲካ ሁኔታና የመንግስታቱ ባህሪ ሳይዳሰስ ሙስናን ብሎም ሙስና ለመዋጋት የተደረገው ጥረት እንዲሁም ለዚሁ □ላማ □ተ□□ሩ ተቋማትና ስርዓቶች (instruments and mechanisms) በሚገባ መረዳት አዳጋች ይመስለኛል:: ጁህ ባልሆነበት ሁኔታ የኢኮኖሚ ዕድገት ተመዝግቢልና ሙስና በመዋጋት ረገድ አመርቂ ውጤት ተገኝቷል ብሎ መደምደም ከጥናትና ምርምር ዉጤት ጋር ተያያዥነት ሊኖረው አይችልም::

የኢኮኖሚ ዕድገት መነሻዎች በ□ር□ር ሳጁታዮ የትኛ□ የኢኮኖሚ አካል ወሳኝ አስተዋጽኦ እንዳደረገ ሳይታወቅ ሙስና ከኢንቨስትመንት፣ ከግሉ ሴክተር ዕድገትና ከአጠቃላይ የኢኮኖሚው ድርሻ ጋር ያለው ተያያዥነት በትክክል ሳይጠና ከልማት አንፃር ያለው ፋይዳን በሚመለከት ድምዳሜ ላይ መድረስ አይቻልም::

የትኛውም የሙስና ሁኔ□ ከአጠቃላይ የዜጎች ደህንነት በተለይም ከመልካም አስተዳደርና ዲሞክራሲ ጋር ያለው ተያያዥነት በግልጽ መሠመር አለበት:: ችግሩ ካለም መዋጋት የሚቻለው መልካም አስተዳደርን በማስፈን፣ የፐሬስ ነፃነትን በማረጋገጥና የቅሬ□ ሰሚ

ተቋሞች ነፃነትና ጠንካራ እንቅስቃሴ በመፍቀድ ብቻ ነው:: የኢትዮጵያ ሁኔታም ከዚህ የተለየ አይሆንም::
ሙስናን ከመዋጋት አንፃር በመጀመሪያ ደረጃ በሙስና መጠንና ዓይነት ላይ ግልጽ መረጃ፣ በመረጃው ላይ አንድ አገራዊ ስምምነት (consensus) ከዛም ቀጥሎ አደጋውን ለመዋጋት የሚያስችሉ ነፃና ጠንካራ የህግና □□ሞ□ራሲ ተቋማት መኖራቸው የግድ አስፈላጊ ነው::

ስለዚህ ምን መደረግ አለበት? በትክክለኛ ጥናት ላጁ □ተመሠረተ ከተለያዩ ተጽዕኖዎች ነፃ የሆነ አገራዊ መረጃ መኖር አለበት::

የኢትዮጵያን ነባራዊ ሁኔታና የፖለቲካ ስርዓቱ ባህሪያትና ተቋሞች መነሻ ያደረገ ጥናት ጸስ□ልፉል::

የሙስና አደጋ በኢትዮጵያ በምን □ረጽ ላጁ እንደሚገኝ በተወሰነ አሃዝ የተደገፈ በተለይም ዓይነቱና መጠኑ ምን እንደሚመስል ማወቅ ጠቃሚ ነው::

1. ሙስና ከልማት ጋር ያለው ተያያዥነት ግልጽ ቢሆንም በኢትዮጵያ ደረጃ ከየትኞቹ የልማት አውታሮች ጋር በሰ□□ እንደሚቆራኝ መረዳት እጅግ አስፈላጊ ነው::

2. ሙስናን ለመዋጋት □ተ□□ሩት ተቋሞች ጥንካሬ፣ ነፃነት፣ ተቀባይነት legitimacy እና ተአማኒነት credibility መመዘን ከዚህ አንፃርም ችግሩን ለመዋጋት ያላቸው ብቃትና በሂደቱም የሚኖራቸው ተጽዕኖ መተንተን ይጠይቃል::

ከዚህ አንፃር ሙስናን ለመዋጋት የአደጋው መጠን ጠንቅቆ ከማወቅና ለዚህ ተብሎ የተቋቋሙት ተቋሞች ከመዘርዘር ባሻገር ችግሩን ለመዋጋት መደረግ ያለባቸው ነገሮች አሉ::

1. የዲሞክራሲ ተቋማት ማስፋፋት
2. ነፃ ማህበራትና የጥናት ተቋማት እንዲያብቡ መፍቀድ
3. የህግ የበላይነት ማስፈን
4. □ሲቪል ማህበረሰቡ እንቅስቃሴና ዕድገት መርዳት
5. የፖለቲካና የሲቪል መብቶች ማረፉ□ዓ
6. ነፃ ሚዲያን ማጠናከር
7. የደህንነት ተቋሞች ማሻሻጸ ኘሮዕራም (Security Sector Reform - SSR) ማካሄ□
8. በተለጁ □ህዕ አካላት አወቃቀርና አሰራር (Justice Reform) ማካሄ□
9. የሙስና ችግር ከመልካም አስተዳደርና ዲሞክራሲ ብሎም ከብሄራዊ ደህንነትና የዜጎች ህልውና ጋር በ□ፀ□ □ተቆራኘ መሆኑን መገንዘብ

ከዚህ አንፃር ሙስናን ለመዋጋት ኢትዮጵያ ነፃና ጠንካራ የዲሞክራሲ ተቋማት ከመፍጠር ባሻገር የደህንነት ተቋማትን ማሻሻያ □ሮዕራም (Security Sector Governance) ማካሄድና በተለይም የሕግ ተቋማት (Justice reform) ላይ ከፍተኛ ትኩረት ማድረግ ጁ□ጁቃል::

New arrivals

- Proceedings of the Fifth International Conference on the Ethiopian Economy (2 volumes)
- Ethiopian Journal of Economics Vol. XIV No. 1
- Quarterly Macro Economic Reports Vol. 5 No. 2
- Report on the Ethiopian Economy Volume V 2005/06: (Unemployment Challenges and Prospects)
- Vision 2020 Ethiopia (Amharic version) volume II

በአቶ መካሻ አበራ ተዘጋጅቶ በቀረበው ጽሑፍ ላይ የቀረበ አስተያየት

□/ር አማረ አሰግዶም*

ይህ የምርምር ፅሑፍ (ባሁኑ ጊዜ) አንገብጋቢና ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ (የሙስና ጉዳይን የሚፈትሽ) በመሆኑ አቅራቢውን እንኳን ደስ አልዎት ለማለት □□ልፉለሁ:: ጹህ ፅሁፍ ምንም እንኳ ስለሙስናና ከሙስና ጋር ተዛማጅ የሆኑ ነገሮችን በከፊል የሚፈትሽ ቢሆንም፣ የጥናቱ ዋና ዓላማ ሙስና (ልማትን የሚያበረታታ ሳይሆን) ልማትን የሚገታ መሆኑን በአፅንኦት ለማረጋገጥ ነው:: ይህንን ዓላማ ለማሳካትም ፅሁፉ በአራት ዋና ዋና ነጥቦች ተከፋፍሎ ቀርቧል:: እነዚህም (1) የሙስና ትርጉምና መ□ለጫዎች (2) ሙስና ከልማት ፋር ጸለ□ □ጹ□፣ (3) ሙስናና የኢትዮጵያ ዕድገት፣ እንዲሁም (4) ማጠቃለያና የወደፊት አቅጣጫ ናቸው::

1. የሙስና ትርጉምና መገለጫዎቹ

ምንም እንኳ ሁሉም ሰዎች የሚስማሙበት ትርጉም ለማግኘት አስቸጋሪ መሆኑን ፀሐፊው ቢገልፁም፣ ቃሉ ከኢትዮጵያ ጥንታዊ ስነፅሁፍ (ግዕዝ) የተወረሰ መሆኑና ከሞላ ጎደል የሙስና መገለጫዎችን (ጉቦን፣ በስልጣን አላግባብ መገልገልን፣ ማ□ በርበርን፣ እምነት ማጉደልን፣ የመንግስት ሃብትና ንብረት ለግል ጥቅም ማዋልን) ያካተተ በመሆኑ ቃሉ አግባብነት እንዳለው ፀሐፊው ጹቀበላሉ:: ይህ ትርጉም በ1997 ዓ.ም. ከወጣው የወንጀል ህግ አንቀጽ 404(3) ፋር □ሚስማማ መሆኑን የህግ ጥቅስ ባስረጅነት በማቅረብ በቃሉ ላይ ያላቸውን አወንታዊ አቋም ያብራራሉ::

በ□ህ □□ል □ስዓ የሙስና መንስኤዎች፣ የሙስና ሽሪኮች፣ ሙስና የሚፈፀምባቸው የስራ ዘርፎች (መስኮች) እንዲሁም የሙስና ዓይነቶች ባጭር ባጭሩ ተካተዋል:: በተጨማሪም ሙስናን ከሌሎች ወንጀሎች ለመለየት በጣም አስቸጋሪ መሆኑ ተገልጿል::

ይህ ክፍል ሙሰና ምን ማለት እንደሆነ፣ ከምን እንደሚመነጭ፣ መገለጫዎች እና ባህርያቶቹን ለአንባቢ በቀላሉ ለማስረዳት የቀረበ ስለሆነ፣ በከፊልም ቢሆን ግቡን □መ□ ጹመስለኛል:: በርዕ ዓ ም ሙስና በልማት ላይ የሚያደርሰውን አፍራሽ ተፅእኖ (የተመራማሪው ዋና ዓላማ) በግልፅ ማመልከት እንዲቻል የሙስናን ምንነት እና ዓይነት መግለፅ በጣም አስፈላጊ ነው::

እዚህ ላይ ግን ሊነሱ የሚችሉ አንዳንድ ጥያቄዎች አሉ:: ለምሳሌ፣

(1ኛ) ሙስና በማንኛ□ም የመንግስት ሰራተኛ ሁሉ □ጹስ ስልጣን ባለው የመንግስት ሠራተኛ ብቻ ይፈፀማል? የመንግስት ባለስልጣን ብቻ ከሆነስ ባለስልጣን ማለት ምን ማለት ነው? ማንን ይጨምራል ማንንስ ይቀንሳል?

(2ኛ) በ□□ 2(6ኛ አንቀጽ) እንዲህ ይነበባል "--ሙስና በሁለት ወገኖች ማለትም በአንድ በኩል በመንግስት ሠራተኛ ወይም ሃላፊ፣ በሌላ በኩል በሌሎች ሰዎች (ማለት የመንግስት ሠራተኞች) ሰዎች በመንግስት ስልጣን ላይ የሚፈፀም ወንጀል ነው":: ነገር ግን ሙስና □ፅ□ ሁለት ወገኖችን ማካተት አለበት ወይ? በብቸኝነት የመንግስትን ገንዘብ በማጭበርበር /embazzlement/ ቢፈፀም ሙስና ሊባል አይቻልም ወይ? በተጨማሪ ሙስና በሁለት የመንግስት ሠራተኞች መካከል ሊፈፀም አይችልም ወይ?

(3ኛ) ሙሰናና ባህል ያላቸው ቁርኝት (በገጽ 4 አንቀጽ 2) በትንሹ የተጠቀሰ ቢሆንም፣ በቂ ትኩረት አልተሰጠውም □ላለሁ:: □□ህ ላጹ በሁለቱ መካከል ያለው ግንኙነት ግልጽ አልተደረገም:: እንዲሁም ሙስና ከአንድ ማህበረሰብ የስነምግባር እሴቶች ጋር ያለው ዝምድና እስከአልተገለፀ ድረስ ሙስና ሊንሰራፋ የቻለበት

ዶ/ር አማረ አሰግዶም በአዲስ አበባ ዩኒቨርስቲ Institute of Educational Research (IER) □ስዓ በማ□ል□ል ላጹ ጹ□ኛሉ:: □/ር አማረ አሰግዶም የዶክትሬት ዲግሪያቸውን በዚህ ዓመት ያገኙ ሲሆን በረዳት ኘሮፌሰርነት በዩኒቨርስቲ □ስዓ ለበርካ□ □መታት አገልግለዋል:: ዶ/ር አማረ አሰግዶም ከዚህ በፊት IER በዳይሬክተርነት አገልፅለ□ል::

በስግብግብነት (greed) ምክንያት ይሁን አልያም በፍላጎት አለመሟላት (need) □ጁም □ፅሞ በሁለቱም መሆኑን ለማወቅ ያስቸግራል::

ባንድ ዓይነት (የማህበራዊ እና ኤኮኖሚያዊ) የዕድገት ደረጃ □ሚ□ኙ ሃገሮችና ማህበረሰቦች የሙስና ሁኔታቸው አንድ አይነት ነው? ወይስ ይለያያል? ሙስና ከማህበረሰብ ፍልስፍና ጋር፣ ያለው (ቀዓታም ሆነ የተዘዋዋሪ) ግንኙነት በዚህ ክፍል ማሳየት አስፈላጊ ጁመስለኛል:: ለምሳሌ ፣ የሙስና መንስኤ ኤኮኖሚያዊ (ፍላጎት) ወይም ስነልቦናዊ (ስግብግብነት) ወይም ደግሞ ፖለቲካዊ (ወገናዊነት) ሊሆን አይችልም ወይ? ለምሳሌ "ሲሾም ጸልበላ ሲሻር ጁቆፊ □ል የሚለው አባባል" (ገጽ 4) ሙስና ከባህል ጋር ያለውን ዝምድና አያሳይም? ይህ አባባል ባሁኑ ጊዜ ተቀባይነት አለው ወይስ የለውም? የትኛ□ □ህብረተሰብ □□ል (ተገልጋይ፣ ባለስልጣን፣ የመንግስት ሰራተኛ) ትክክል ነው ብሎ ያምናል? እነማን ደግሞ "ኢሞራል" ነው ይላሉ? የነዚህ ጥያቄዎች መልስ፣ በሙስና ፖሊሲ ቀረፃና መርሃ ፅብር ትልቅ እንደምታ የሚኖረው ጁመስለኛል::

2. ሙስና ከልማት ጋር ያለው □ጁ□

ይህ ክፍል ከጥናቱ ዋና ዓላማና ከጥናቱ ጭብጥ ጋር በቀጥ□ የሚገናኝ ነው:: በመሆኑም ልማትና ሙስና አሉታዊ ግንኘ ·ነታቸውን በማያወላዳ ሁኔታ ተመራማሪው ግልፅ አድርገው አቅርቧል:: ሙስና እንዴት አድርጎ የልማት ጠንቅ ሊሆን እንደሚችል፣ እንዲውም ከዚያ አልፎ፣ ጠቅላላ የስርዓት መፈራረስ (የሕግና ስርዓት መጥፋት) ሊያስከትል እንደሚችል ሂደቱን በሙሉ አብራርተው የገለፁ ስለሆነ፣ በሁለቱ ክስተቶች ላይ ጸለ□ ቀዓተኛና ቀጥተኛ ያልሆነ ግንኙነት ለማጤን ቀላል ነው:: ይህን ተዓራሪ ግንኙነት ለማሳመን በ□□ 7 እንደተመለከተው የጀነራል ሳኒ አባቺና ግብረአበሮቻቸው ወንጀል መጥቀስ በቂ ነው:: የተመዘበረን ሃብት ወደ ውጭ ማሸሽ እስካለ ድረስ ሙስና የልማት ተ□ራሪ እንጂ የልማት ቀስቃሽ ሊሆን አይችልም:: በተጨማሪም ይህ ጥናት የተለመደውን ያጠናን ዘዴ በመከተል ፈንታ ማለትም በሙስናና በልማት መከካከል የተቃርኖ ግንኙነት አለ የለም በማለት ፈንታ ሙስና ምን ምን ቅድመ ሁኔታዎች ፈጥሮ፣ ምን እንደሚያስከትል ሂደቱን በትክክል የገለፀ ስለሆነ አቀራረቡ አግባብነት አለው:: ፅሑፉን ጥሩ ግንዛቤ እና ሙስናን የመዋጋት ዝንባሌ ሊፈጥር ይችላል የሚል እምነት አለኝ:: ነገር ግን ጥናቱ ሙስና በእድገት ላይ ያለው አሉታዊ ገጽታ ከማሳየት ባሻገር አዎንታዊ ጎን አለው ብለው የሚከራከሩትን ወገኖች ጭምር ለመሞገት የቀረበ ይመስላል:: ይህ መሳጁ እምነት በኢትዮጵያውያን የሚንፀባረቅ ባለመሆኑ የሙጉቱ አስፈላጊነት ብዙም አይታየኝም::

3. ሙስና እና የኤኮኖሚ ዕድገት በኢትዮጵያ

ይህ ክፍል፣ ያለፈውን ክፍል መሠረት በማደረግ የሙስናና የኤኮኖሚ ዕድገት ያላቸውን አፍራሽ ግንኙነት በኢትዮጵያና ለመፈተሽ □ቀረበ ጁመስለኛል:: በ□ህም መሠረት ሙስናን ለመዋጋት ብሎ የኢትዮጵያ መንግስት የወሰዳቸው □ተለጸ□ እርምጃዎችን ይተነትናል:: የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ትምህርት ጥናትና ምርምር ተቋም ያካሄደው አገር አቀፍ የሙስና ቅኝት ተጠቃሽ ነው:: እንዲሁም የሠራተኛ የስነምግባር ደንብን ይፋ ማድረግ ሌላው ነው:: ከሁሉም በላጁ □□ረ-ሙስና ኤጀንሲ ማለትም የስነምግባርና ፀረሙስና ኮሚሽን መፈጠር መንግስት በጉዳዩ ላይ ያለውን ቁርጠኝነትን ያመለክ□ል:: ኮሚሽኑ ከተቋቋመ በኋላ፣ ባወጣው ዓላማ መሠረት የሚከተሉትን ነገሮች ፈፅሙዋል:: 1ኛ/ የሙስና የወንጀል ህግን አሰባስበዋል (ገ□ 10) 2ኛ/ የወንጀል ክሶችን በመመስረት በ100 ተከሳሾች ላይ ከ8 ወር እስከ 18 ዓመት በሚደርስ የእስራት □ሳኔ አስፈፅመዋል:: እነዚህ ሙስናን ለመዋጋት አስፈላጊ ነገሮች ቢሆኑም በቂ ናቸው ማለት ግን አይቻልም:: ፀሐፊውም አላሉም::

እንዲሁም ከ1996 ጀምሮ እስከ 1999 የነበረውን ያገሪቷን ዓመ□ዊ የዕድገት መጠን የሚያሳይ □ከ□ስቲስ□ስ □□ 11 ቀርቧል:: ነገር ግን የአራት ተከ□□ጁ □መታት የዕድገት ሁኔታ አሃዞችን ከማስቀመጥ ሌላ ምንም ትንትና አልተደረገባቸውም:: እኔ እንደገባኝ ከሆነ፣ በኤኮኖሚው ዘርፍ ዕድገት ካለ፣ በሶሻል □ር□ም (□□ረ-ሙስና እንቅስቃሴዎችች) እድገት መኖሩን በተዘዋዋሪ መንገድ ለመግለፅ የተሞከረ ይመስለኛል:: ዋናው ጥያቄው ግን በዚህ ወቅት ሙስና ቀንሷል ወይስ ጨምሯል? የሚለውን ጥያቄ አሁንም አለመመለሱ ነው:: በርግጥ ይህን ጥያቄ መጠየቅ ቀላል ነው፣ መልሱ ግን ከባድ መሆኑን እነገዝባለሁ::

ነገር ግን የክስ መብዛትና ማነስ ማወቅ በጉዳዩ በቂ ግንዛቤ አይሰጥም:: በርግጥም ፀሓፊው እንዳሉት ምርምርና ምርመራ ይህን ጉዳይ ለይቶ ለማወቅ ይጠቅም ነበር:: በዚህ ጉዳይ ለምን እንዳልተገፋበት ግን ግልፅ አላደረጉትም:: በIER ቅኝት መሠረት በተለያዩ ተቋሞችና ድርጅቶች ጠለቅ ያሉ case studies ካልተደረጉ የሙስና ዓይነት፣ ባህሪይና መጠን ለማወቅ እንደማይቻል ገልፀን ነበር::

አንዱ ይህ ጥናት ግልፅ ያላደረገው ነገር ቢኖር፣ ከ405 የክስ ጉዳዮች ኮሚሽኑ ምን ተምሯል የሚለውን ጥያቄ ነው:: ክሱ በራሱ ግብ አይደለም መሆንም የለበትም:: ከያንዳንዱ ጉዳይ ትምህርት የሚፈነጥቅ ብዙ ጠቃሚ መረጃዎች ማፅኘትና እነዚሁን በመተንተን በኢትዮጵያ ውስጥ የሚከሰቱ የሙስና ዓይነቶች፣ መንስኤዎቻቸው እና እንዴት እንደሚፈፀሙ አውቆ ሕዝብን ማስተማር ተገቢ ነበር □ላለሁ::

4. ማጠቃለያና የወደፊት አቅጣጫ

ይህ ክፍል ሁለት ንዑስ ክፍሎች አሉት፤ እነሱም ማጠቃለያና ምን እናድርግ? የሚሉ ናቸው::

በመጀመሪያው ክፍል አጠር ባለ ሁኔታ የሙስናን አደገኛነት ይገልፅና፣ ከልማት ጋር ያለውን መስተፉብር ጸብራራል:: ያልተፃፈውን አታንብብ አትበሉኝና (ብዙ ሰው ያልተፃፈውን ያነባል) ሙስናን በመዋጋታችን ምክንያት ዕድገት አምጥተናል የሚል መልዕክት (message not words) አነባለሁ:: በህዝብና በዜና ማሰራጫዎች የሚወራው ግን ተቃራኒውን ነው:: ለማንኛ□ም፣ የሙስናና ልማት ተፃራሪነት በፅንሰ ሓሳብ □ረጽ □ማጸ□ራዓር ቢሆንም፣ አሁን በኢትዮጵያ ውስጥ ያለው ሁኔታ ግን ግልፅ አይመስለኝም:: በውል □ሚታወቀው፣ የማክሮ ኤኮኖሚው የአራት ዓመት ተከ□□ጄ ዕድገትና፣ በመንግስት በኩል □□□□· □□ረሙስና እንቅስቃሴ ነው:: አሁንም ያልተመለሰው ጥያቄ፣ ሙስና ቀንሶዋል ወይስ ጨምሯል? የሚለውን ነው:: ይህን ጥያቄ ለመመለስ አሠራራቸውን አሻሽለዋል የሚባሉትንና፣ ብልሹ አሠራር አለባቸው የሚባሉትን ሁለት ተቋሞች በማወዳደር ሂደቱን መገንዘብ ይቻል ነበር:: የዚህ ፅሑፍ አቀራረብ በጣም ጥቅል ከመሆኑ የተነሳ መሠረ□ዊ የሆነውን ጥያቄ ለመመለስ አልቻለም::

ምን እናድርግ? የሚለው ንዑስ □□ል ሶስት መልዕክቶችን ጸስተላል□ል:: እነዚህም ሀ. □ህ□ብ ንቃትና ንቁ ተሳትፎ፣ ለ. ግልፅነትና ተጠያቂነት ያለው የመንግስት አሰራር (መልካም አስተዳደር) ሐ. ሙስናን ያለርህራሄ መዋጋት የሚሉ ናቸው:: በኔ □ጁ□ የመጀመሪያ ሁለት መልዕክቶች (መልካም አስተዳደርና የህዝብ ንቁ ተሳትፎ) በዋናው በ□ሑ□ በስርዓት ያልተካተቱና ትንታኔ ያልተደረገባቸው ስለሆነ በዚህ ፅሑፍ ውስጥ ማካተቱ አግባብነት ያለው አይመስለኝም:: ሶስተኛ□· የመፍትሄ አቅጣጫ (ሙስናን ያለርህራሄ መዋጋት) የሚለውን ግን ባግባቡ በፅሑፍ ውስጥ የተተነተነ ስለሆነ ተገቢነት አለው ባይ ነኝ:: ሆኖም ግን ሙስና እንዴት መዋጋት ይቻላል የሚለው ጥያቄ በተገቢው መንገድ □ስካልተመለሰ □ረስ ከመፈክርነት ላያልፍ ይችላል:: መልካም አስተዳደርና የህዝብ ተሳትፎ ሙስናን ለማጋለጥና ለመቆጣጠር በጣም አስፈላጊ ናቸው:: ስለሆነም፣ እነሱን መሠረት በማድረግ ከዚህ በታች ያለኝን አጠቃላይ አመለካከት (reflection) ለመፅለ□ □□□ለሁ::

ማ□ቃለጸ

ከዚህ በፊት እንደገለፅኩት የዚህ ወረቀት ትኩረት የሙስናን አስከፊነትና ከልማት ጋር ያለው "ተፃራሪነት" ባንክሮ ለማሳየት ነው:: ስለሆነም ወረቀቱ ጠቅለል ባሉ ጉዳዮችና ፅንሰ ሓሳባዊ በሆኑ ነገሮች ላይ ጊዜና ቦ□ ስለ□□ □ር□ር ጉዳዮችን ትኩረት ነፍጓቸዋል:: ሙስና፣ አስመልክተው የተፃፉ ልዩ ልዩ አስተያየቶችና አመለካከቶች በብዙ ስነፅሑፎችና የምርምር ውጤቶች የሚገኙ ስለሆነ፣ ይህ ወረቀት ኢትዮጵያ ላይ ባለው የሙስና ሁኔታ ላይ ብቻ ትኩረት ቢጸ□ርፅ □ለ□ እንድምታ ይኖረወ ነበር የሚል አመለካከት አለኝ::

የሙስና ቅኝት በ1994 ዓ.ም. እንደተካሄደ ማንም ያውቀዋል:: በዚያን ጊዜ የመልካም አስተዳደርን ግልፅነት፣ ተጠያቂነትና እንዲሁም የህዝብ ተሳትፎ ሁኔ□ (ባ□ቃላጁ መልኩም ቢሆን) ምን እንደሚመስል፣ ተጠንቶ ነበር:: ከዚያ በኋላም፣ መንግስት የተለያዩ እርምጃዎች መውሰዱ በዚሁ ወረቀት ተገልፀዋል::

እዚህ ላይ የሚነሳው ጥያቄ ሙስናን ለመቀነስ በመንግስት የተወሰዱ

እርምጃዎች ብዙ ቢሆኑም ምን እንድምታ አላቸው የሚለው ነው:: እነዚህ አዲስ የተፈጠሩት መዋቅሮችና ቢሮዎች እንዴት □□ስሩ ነው? ለምሳሌ፣ መልካም አስተዳደርን አስመልክቶ የመሻሻል ምልክት አለ ወይ? ቅጥርና ዕድገት ችሎታን (merit) መሠረት ያደርጋል? የክፍል ሃላፊዎች ለሚመሩት ሠራተኛ ተጠያቂነት አላቸው ወይስ ተጠያቂነታቸው ለበላይ አካል ብቻ ነው ወይ? ሠራተኛው ስለ አስተዳዳሪዎቹ ምን ይላል? ቢያንስ ይህ ወረቀት ከነዚህ ውስጥ አንዱን ጉዳይ ይዞ በጥልቅ መተንተን ይገባው ነበር::

በየተቋሙ የተቋቋሙት የስነምግባርና ፀረሙስና ቢሮዎች አሁን ምን □□ስሩ ነው? ሙስናን በመከላከል ምን ያህል ውጤት አምጥተዋል? ችግሮችስ ካሉባቸው፣ እነዚህ ችግሮች ከየት ይመነጫሉ? እነሱስ ቢሆን፣ የችግሩ አካል ናቸው ወይስ የመፍትሄው? ከሶስት ዓመት በፊት የሙስና ቅኝትን አስመልክቶ ባንድ ኮንፈረስ ንግግር በማደርግበት □□ "ህጋዊ ሙስና በኢትዮጵያ ምን ጁመስላል"? □ሚል ዓጸቂ ተ□ጁቂ ነበር::

በ□ቅቱ መልስ መስጠት ስላልቻልኩ ኮሚሽኑ በቀጣይ እንዲመልሰው አሳስቤ ነበር:: ባሁኑ ጊዜ ይህ ጥያቄ ኮሚሽኑ እንዴት ጁመልሰ□ል?

ባለፈው ሳምንት ይመስለኛል ከንቲባ ብርሃነ ድሬሳ የሚከተለውን ብለው ነበር::

"ለኛ መጃጃ□ የሚሆን ባለ ብር 500,000.00 መኪና ይገዛል፣ ለፅዳት ሠራተኞች ግን የጓንቲ መግዣ የሚሆን ባጀት የለም ይባላል" ጁህ አባባል የህጋዊ ሙስና መኖርን አያመላክትም?

ባንዳንድ ሰዎች አመለካከት "ሙሰና "necessary evil" ነው":: "□ፅ□ □ቦ ካልከፈልኩ በስተቀር የባሰ ኪሣራ ጁ□ርስብኛል ይላሉ:: ይህ አባባል "አስተዳደሩ ምንም ሊያግዘኝ አይችልም ከሚለው ተስፋ መቁረጥ የመነጨ ይመስለኛል::

ባንድ ወቅት (ከ10 ዓመት በፊት ጁመስለኛል) የኢንዱስትሪና ቢዝነስ ተወካዮች በኢቲቪ ቀርበው ስለሙስና ሲወያዩ አንዱ አባል ተነስቶ "ቀልዳችሁን አቁሙ ፣ እኔ ጉቦ መስጠቴን እቀጥላለሁ፣ ልጆቼ ጦማቸው እንዲያድሩ አልፈልግም፣ አታታሉን" ብለ□ል::

በጣም የሚገርመው፣ ቅኝቱ ስናካሂድ፣ የህብረተሰብና የንግዱ ማህበረሰብ ተወካዮች ሙስና ተ□ዓጠል ሲሉ፣ □ተቋም ሃላፊዎች (ባለስልጣናት) በድርጅቴ □ስዓ "ሙስና ብሎ ነገር የለም" ብለው ነበር::

እንዲያውም አንድ ስራ አስኪያጅ "ይህ የሚረባ ጥናት አይደለም" በማለት ደብዳቤ እስከመፃፍ ደርሰዋል:: ይህ ሁኔታ የሚያሳየን፣ የችግሩ ባለቤት እነማን እንደሆኑ ነው:: በመልካም አስተዳደር ዙርያ □ሚ□ረፅ ማሻሻጸ (reform) ችግሩን በእጥፍ እንደሚቀንሰው ማንም የሚስማማበት ይመስለኛል:: ጁህ ማለት ግን ጥሩ ዓሩ ፖሊሲዎች መንደፍ ብቻ ሳይሆን ጥሩ ዓሩ የተቋም መሪዎች መመልመልን ማካተት አለበት:: ብቃትን መሠረት ያደረገ አቀጣጠርና ዕድገት (ሹመት) ከሌለ ው□ቱ "□ሀ ቢወቅጡት □ምቦ□ " ነው:: የኮሚሽኑ ቀጣይ ጥናት በዚህ ዙርያ ብያጠነጥን ተመራጭ ይመስለኛል::

የውይይት ታዳሚዎች አስተያየት፣ ዓጸቄ እና የተሰጠ ተፊ ማሪ ማብራሪጸ

የመጀመሪያው አስተያየት ሰጪ:- ሙስና □ና ልማት ላይ ውይይት መ□ፉ□ቱ □ፀፅ በ□ም ዓሩ ነው:: ምንም እንኳን የተሟላ ባይሆንም ፀሐፊው ለመንደርደሪያ የሚሆን ሃሳብ ደፍረው በማቅረባቸው ሊመሰገኑ ይገባል:: ተቺዎቹም የሰጡት አስተያየት □ፀፅ በ□ም ጠቃሚ በመሆኑ ጹሑፉ የተሰጡ አስተያየቶችን አካቶ ተስተካ□ሎ ቢቀርብ ጠቃሚ ነው:: በእኔ እምነት ተቺዎቹ እንደአንድ ዜጋ የሚጠበቅባቸውን በአገራችን ሙስና ሊ□ታ የሚችልበትን ሁኔታ አስተያየታቸውን በማቅረባቸው ሊመሰገኑ ይገባል □ላለሁ::

እኔ የምሰራው በግብርና ዘርፍ ውስጥ ነው:: ዘርፉ የአገራችን ኢኮኖሚ የጀርባ አጥንት ነው:: በዘርፉ 85 በመቶ የሚሆነው ሕዝብ ተሠማርቷል:: 85 በመቶ የሚሆነው የውጭ ምንዛሪ የሚገኘ□ም በግብርና ዘርፍ ነው:: 50 በመቶ የሚሆነው የጠቅላላ የሃገር ውስጥ ምርት ከግብርና የሚመነጭ ነው:: ስለዚህ ሙስናን ከልማት ጋር ስናገናኝ ሙስና የኢኮኖሚዎችን □□ርባ አጥንት የሆነው ከግብርናው □ር□ ፉር እንዴት ይገናኛል □ሚለ□ በ□ር□ር ቢታይ ኖሮ በጣም ደስ ይለኝ ነበር::

እንደሚታወቀው ገጠርን ማዕከል ያደረገ ፖሊሲ፣ ስትራቴጂና ስልት ወጥቶ ወደ ሥራ ገብተናል:: ይህን □□ታማ ለማድረግ በመንግስት ከፍተኛ □ፉ□ ጁ□ረፉል:: በሚሊዮን የሚቆጠር ማዳበሪያ፣ ኬሚካሎች፣ □እርሻ መሳሪያዎች እና የተለያዩ የአትክልትና ፍራፍሬ ዘሮች ከውጭ ተገዝተው ወደ አገር ጁ□ብሉ:: አቅራቢው እንዳለው በዚህ አገር በጀት ውስጥ ትልቁን ድርሻ የያዘው የመንግስት ግዥ ነው::

በዚህ ግዥ ሂደት በማጓጓ□፣ በማሠራጨት □ና በማከማቸት □ሚሠሩ ወንጀሎች □ፀፅ በርካ□ ናቸው:: በዚህም የግብርናው ዘርፍ ልማት ኩፉኛ ጁ□□ል:: የተጭበረበረ የሸንኩርት ዘር በማቅረብ ገበሬው ገዝቶ ሲ□ራ□ ሳጁበቅል ሲቀር ምን ያህል ነው □□ቱ? ማዳበሪያ ውስጥ ባዕድ አካል በመጨመር ገበሬው ማዳበሪያ ገዝቶ ሲጠቀም ውጤት ሲያጣበት ጉዳቱ ምን ያህል ነው? ፀረ አረም የተጭበረበረ ከሌላ ነገሮች ጋር ተ□ባልቆ ለ□በሬ□ በሽጸ□ ቀርቦ ገበሬው ሲጠቀምበት ጤፍና አዝዕርቱ ሲቃጠልበት በልማቱ ላይ ምን ያህል ነው ጉዳቱ?

እነዚህ ነገሮች በደንብ ተጠንተው ለሕትመት ቢቀርቡ ሁላችንም ላይ ቁጭት ይፈጥሩብናል፤ በ□ህም ሙስናን ለመከላከል ሁላችንም እንድንተባበር ያግዛል የሚል ዕምነት አለኝ:: በርግጥ ሥራው ቀላል አይደለም መረጃ ማሰባሰብንና መተንተንን ይጠይቃል:: ሆኖም ሙስና በኢትዮጵያ ምን ደረጃ ላይ እንዳለ ነጥሮ ቢወጣ ሊያንገሸግሸን ይችል ነበር የሚል ግምት ስላለኝ ነው ይሄን አስተያየት ለመስጠት የፈለኩት:: አስተያየት ሰጪዎቹ እንዳሉት በኢትዮጵያ የሙስና ቀዳዳዎች የት ናቸው? በየትኛ□ የሥልጣን እርከን ላይ ነው ሙስና የከፋው? □ሚለ□ ሊመለስ ጁ□ብ□ል::

ሌላ□ ልሰ□□ □ም□ል□□ አስተያየት የአውሮፖና የአሜሪካ ወይም የሌሎች አገሮችን የሙስና ሁኔታና ደረጃን ትተን በአካባቢያችን ያሉትን አገሮች የሙስና ሁኔታና ደረጃ ከኛ አገር ጋር ስናነጻጽር የ□ኛ አገር የሙስና ደረጃ ለማ□ቅ ስለሚረዳ በጹሑፉ ውስጥ ቢካተት የሚል አስተያየት አለኝ::

በተጨማሪም በተለያዩ መንግስታት የአለውን የሙስናን ሂደት እና ደረጃ ማወቁ ሙስና □□ፊ መረ □ጁስ እየቀነሰ እንደሆነ ለማወቅ ይረዳናል::

አቅራቢው የተለያዩ የፍ/ቤት ክሶችን ሂደት አቅርበዋል በዚህ ላይ ተቺዎቹም ሆነ □ኛ የረካንበት ጉዳይ አይደለም:: ከዚህ ይልቅ □□ረ-ሙስና እንቅስቃሴዎች ያመጡትን የአስተሳሰብ ለውጥ ሊያሳይ የሚችል መረጃ ቢቀርብ ጠቃሚ ነበር:: እንደምናቀው የሙስና ኮሚሽን የተለያዩ ማስታወቂያዎችን በቴሌቪዥን፣ በሬዲዮና በጋዜጣ እንደዚሁም በየግርግዳው ላይ በመለጠፍ ግንዛቤ ማስፊ በ□ ሥራዎችን ይሠራል:: ዋናው ጥያቄው ምን ለ□ዓ ተ□ኘ □ሚለ□ ነው::

ሌላ□ ስፌታ ጉቦ ነው ሲባል ከባህላችን አንጻር በግልፅ የቱ ስጦ□ □ቦ እንደሆነ ሊታወቅ ይገባል:: በባህላችን የጋብቻ፣ የሐዘን፣ የልደት □□ዘ ስፌታዎች አሉ:: እነዚህ እንዴት ሊታዩ ነው::

አቅራቢው ባለፉት 4 □መታት የኢኮኖሚ ዕድገት ለመመዝገቡ የሙስና መቀነስ አስተዋጽኦ እንዳለው ለመግለፅ ሞክረዋል:: ይህ እንዴት ነው የሚለካው? እኔ ደግሞ የምለው የኢኮኖሚ ዕድገት የተመዘገበው በግብርናው ዘርፍ ከፍተኛ ዕድገት በመመዝገቡ ነው:: ስለ□ህ እዚህ ላይ ልንጋጭ ስለሆነ ትክክለኛ መረጃና መለኪያው ሊቀመዓ ጁ□ብል □ላለሁ::

በመጨረሻ የዛሬውን ውይይት እያደነኩ በየመስሪያ ቤታችን ብዙ ችግሮች አሉብን፤ ሙስና የለም ብሎ የሚናገር ካለ ሞኝና የዋህ ሰው ነው:: ሙስና የማይታወቅበት ሁኔታ አለ፤ □ሚ□□መ□ም በስ□ር እና

ውስብስብ በሆነ ሁኔታ ነው:: መሆን ያለበት ብዬ የማስበው የሙስና ቀዳዳዎች በመለየት ለዚያ ሥርዓት መዘርጋት ነው:: ሰውን □ጸሳ□ዐ ማሰርና ማስቀጣት ብዙም ለውጥ አያመጣም:: ስለዚህ ኮሚሽኑ በተቻለው መጠን የሙስና ቀዳዳዎችን እያጠና ሥርዓት የሚዘረጋበትን ሁኔታ ቢያመቻች ዓ ሩ ነው □ላለሁ::

ሁለተኛ አስተያየት ሰጪ:- አራት ያህል አስተያየቶችን ለመስጠት □□ልፋለሁ:: የመጀመሪያው ሰዎች በሙስና ኮሚሽን ክስ ተመስርቶባቸው ለበርካታ ጊዜያት በእስር እንዲቆዩ ከተደረገ በኃላ ያለምንም ማብራሪያ ሲለቀቁ ጄታያል:: ለምን ታሰሩ ለምንስ ተለቀቁ? ይህ አይነት አካሄድ ተገቢ ነው ወይ? ሁለተኛ የሙስና ኮሚሽን የሚያተኩረው በመንግስት ድርጅቶች ላይ ብቻ ነው:: የግሉን ዘርፍ በተመለከተ አይመለከተውም እና ሙስናን ለመከላከል ይህ አካሄድ በቂና ትክክል ነው ወይ? ሶስተኛ በግሌ ሳየው ሙስናን ይመለከ□ል ተብሎ እየተወሰደ ያለው ለመካከለኛ የመንግስት ኃላፊዎች ላይ ነው ከፍተኛ ኃላፊዎች ሲጠየቁ አይታይም ሆኖም ግን ችግር እንዳለ □□ም□ ለሁ::

ሌላ□ ከሙስና ፉር በተጸጸ□ ከፍተኛ የሞኖፖል ባህሪያ ያላቸው ድርጅቶች አሉ:: ለምሳሌ የኢትዮጵያ ቴሌኮሙኒኬሽን ኮርፖሬሽን ሰውን እያስለቀሰ ያለ ነው:: ሌላው ኢንዶውመንት ሥር ያሉ ድርጅቶች የግሉን ዘርፍ □ጸስለቀሱ ጄ□ኛሉ:: ስለዚህ በአጠቃላይ ለማለት የሚቻለው በአገራችን ሥርአት አልተዘረጋም፤ ግልፅነትም የለም እና የዛሬው ውይይት ብቻ ችግሩን ዘርዝረን የምንዘልቅ አይመስለኝም:: በዚህ አጋጣሚ የኢትዮጵያ የኢኮኖሚክስ ባለሙያዎችን የውይይት ርዕሱ ሰፊና አንገብጋቢ ስለሆነ በቂ ጊዜ እንዲኖር ሌላ የውይይት መድረክ በተፊ ማሪ እንዲዘጋጅ አሳስባለሁ::

ሶስተኛ አስተያየት ሰጪ:- በመጀመሪያ ደረጃ የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማህበር ይህንን ውይይት በማዘጋጀቱ እና አቅራቢውንና ተቺዎችን ሳመሰግን እወዳለሁ:: ከኔ በፊት አስተያየት የሰጡት □ንዳሉት ይህ ውይይት በድጋሚ ሰፋ ባለ መልኩ ቢዘጋጅ □ቃሚ እንደሆነ አምናለሁ:: ማህበሩ ውይይቱን ሲያዘጋጅ ጉዳዩን ከኢኮኖሚ መነፅር አኳያ በቻ ሳይሆን ከማህበራዊና ከፖለቲካዊ መነፅር □ ምር ሊጸ□□ ጄ□ባል::

አቅራቢው ሙስና ከከፋና ከከረፋ መንግስት ኃላፊነቱን በውል ሊወጣ አይችልም ብለዋል እና ያ መንግስት ማን ነው የሚል ጥያቄ አለኝ:: ከሌሎች ተቋማት ይልቅ የሲቪል ተቋማት ላይ ሙስናን የመከላከሉ ሥራ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ይሆናል ምክንያቱም ማንኛ□ የመንግስት የልማትና አስተዳደራዊ ሥራዎች የሚሠሩት ወይም የሚፈጸሙት በነዚህ ተቋማት አማካኝነት ነው:: የሲቪል ተቋማት በሙስና ከተበላሹ ልማትን ማሰብ አይቻልም:: ስለዚህ ወደፊት በዚህ ጉዳይ ላይ የምንነጋገር ከሆነ በነዚህ ተቋማት ላይ ትኩረት ልንሰጥ □□ባል::

ሌላው የመንግስትን ሥልጣን ለመጸ□ ሁሉም ጄሽቀ□□ማል፤ ሁሉም □□ ለቲካ □ርቲ ጄ□ል□□ል፤ የሚደራጄትም ለዚሁ ሥልጣን ለመያዝ ነው:: የመንግስት ስልጣን መጸ□ □ፅሞ ቀላል አይደለም ከፍተኛ ሥልጣን (Power) የሚሰጥ ነው:: ስለዚህ □□ህ ላጄ ግልፅ ሆነን በተለያዩ መንግስታት ወቅት ያለውን የሙስና ሁኔ□ መረዳት ጠቃሚ ነው::

አራተኛ አስተያየት ሰጪ:- አስቀድሜ ማህበሩን፣ አቅራቢውንና ተቺዎችን አመሰግናለሁ በመቀጠል አቅራቢው ከ405 ክሶች ውስጥ 108ቱ ለፍጻሜ መድረሳቸውን በመንተራስ ኢትዮጵያ በሙስና ወንጀል በመካከለኛና በዝቅተኛ □ረጽ እንዳለች ተደርጐ የቀረበው ድምዳሜ ብዙ ነገሮችን እንደታሳቢ □ሚ□ስ□ ነው:: ይህም ሁሉም በኃላፊነት ደረጃ ያለ ባለሥልጣን ሲመረመርና ሊ□□ቅ እንደሚችል እንዲሁም የሙስና ኮሚሽንና የፍትህ አካላት ነጻና ፍትሃዊ እንዲሆኑ አድርጐ የሚወሰድ ነው:: ይህ ትክክል ስላልሆነ ወደፊት የሙስና ደረጃን ለማወቅ የሚያስችል ዘርዘር፣ □ለቅ ያለ ጥናት ሊካሄድ ጄ□ባል □ላለሁ::

ሌላው በሙስና ላይ ቆራጥ አቋም አለኝ የሚል መንግስት ሊወስዳቸው የሚገባቸው እርምጃዎች ግን ያልተወሰዱ አሉ:: እነሱም ንብረትን ማሳወቅና ማስመዝገብ፣ መረጃን □ማፅኘት ፖሊሲ (Information Access Policy) እና ጠንካራ እና ነጻ የብዙሃን መገናኛ (Mass Media) ናቸው:: እነዚህ ሁኔታዎች ባልተሟሉበት መንግስት በሙስና ላጄ □ማጸ□ላ□ል አቋም አለኝ ሊያስብለው ይችላል ወይ?

በመጨረሻም የዛሬው ውይይት የሙስና ተጠቂ የሆነውን ሕዝብ በሞላ ወይም በከፊል ያካተተ ስለማይመስለኝ የኢትዮጵያ አኮኖሚክስ ባለሙያወች ማህበር የሌሎችን እገዛ አግኝቶ ውይይቱን □□ ሕ□ብ ቢጸ□ር□□ እና ተከ□□ጄ ቢጸ□ር□ው ጠቃሚ ነው እላለሁ:: እንደዚህ አይነት ውይይት የተለመደ ስላልሆነ ማህበሩ አጠናክሮ ቢያስኬደው ጠቃሚ ሊሆን ይችላል □ላለሁ::

አምስተኛ አስተያየት ሰጪ:- አስቀድሜ የዚህን ውይይት አዘጋጆች ሳመሰግን □□□ለሁ ቀዓጽ አስቀድሞ የቀረቡ አስተያየቶችን በአብዛኛ□ □ፉራለሁ:: ለምሳሌ □□ረ-ሙስና ትግሉ □አስከዛሬ ጥረት ጸመ□□ ለውጥ ምንድነው □ሚለ□ ዓጸቁ ትክክል የምጋራው

ነው፡፡ አገርና ሕዝብ በዚህ ጉዳይ ላጁ ብዙ ሃብት □□□□ ነው፡፡ የዚህ ውጤት ምንድነው በጥናት ሊረጋገጥ ይገባል መባሉ አግባብነት አለው፡፡ ይህ ሥራ ቀላል ባይሆንም ሥራ□ ሊታሰብ እንደሚገባው ሊያግባባን ይገባል፡፡

ሌላው የተወሰኑ ሃሳብ ሰጪዎች በኢኮኖሚ ወንጀሎች ዙሪያ ሃሳባቸውን መስርተው አገራዊ የፀረ-ሙስና ትግሉ በጣም በጠበበ ቦ□ ላይ ነው የሚል አስተያየት ሰዓተ□ል፡፡ ነገር ግን በተቃራኒው ጁህ እርምጃ አግባብ ነው፣ የአዋቂነት ነው የሚሉ አሉ፡፡ አንድን ችግር ለማጥራት የሚደረገው ጥረት ችግሩ ባለበት ቦታ በሙሉ እና በአንድ ጊዜ ቢጀመር ያን ማሳካት ይቻላል ወይ? ብዙ ሃብት ጁ□ልፋል፣ ብዙ ዝግጅት ይፈልጋል ወዘተ፡፡ ስለዚህ ከነኛ ብዙ ነጥቦች ዋና በሚባለው ቦ□ ቢ□መር ጁመረ□ል ጁላሉ፡፡ ስለ□ህ ጁህ አካሄድ እንዴት ነው የምናየው? ለምሳሌ አሁን የተጀመረው የፀረ-ሙስና ጥረት በዋናነት የሙስና ማዕከል □መንግስታዊ ተቋማት ናቸው ብሎ ነው የሚያምነው፡፡ አዋጁም ይሄንን ነው □ሚጸስቀም□□፡፡ ስለ□ህ □□ረ-ሙስና ትግል ትኩረት መንግስት ጁሁን፤ እዚህ ያለውን ችግር ለማቃለል የምናደርገው ጥረት ከዛ ውጪ ያሉትንም ለማቅለል ያግዛል በሚል አረዳድ ነው የተጀመረው የሚሉ ሰዎች አሉ፡፡ በፀረ-ሙስና ሕጐችም ውስጥ ሙስና ሲተረጐም ጠባብ ተደርጐ ነው፡፡ ይህ በ□ኔ አረዳድ ጭምር አዲስ እና ደፋር አቋም ነው እላለሁ፡፡ ችግሩ በዋናነት እኔ ላይ ይጐላል እና መጀመሪያ ከኔ ይጀመር ማለት ነው፡፡ ስለዚህ ይህ ሃሳብ የሚያግባባ ከሆነ ሙስና ችግሮች ባሉባቸው ቦታዎች ሁሉ ችግሮቹን ለማጥራት ጥረት አለማድረግ በራሱ ሊያስወቅስ ጁ□ባል □ጁ? □ሚል ዓጸቂ ላቀርብ እወዳለሁ ለሃሳብ ሰጪዎች፡፡

ሌላው በጹሁፉ ውስጥ የማደንቀው □ሕ□ብ፣ □ሲቪል ማህበረሰቡና የመንግስት ተሳትፎ ትልቅ ቦ□ እንዳለው በጹሑፉ መቀመጡ ነው፡፡ በተፅባርም □□ረ-ሙስና ትግልን □□ ሕዝብ ለማድረስ ሲቪል ማህበራትን ለማሳተፍ የተጀመረ ጥረት አለ ይሄ ተጠናክሮ ሊቀጥል ይገባዋል፡፡

□□ረ-ሙስናን ትግል ከሚጸካሂዐ ተቋማት የሚፈለግ ተአማኝነት (Credibility) አለ ተብሏል በረዳት ኘሮፌሰር መድህኔ ታደሰ ይህ ትክክል ነው፡፡ እንደዚህ አይነት ተቋማት ተአማኝነት ያስፈልጋቸዋል፡፡ ነገር ግን ይህን በቀላሉ ማግኘት ይቻላል □ጁ? ያለንበትን አጠቃላይ አገራዊ ነባራዊ ሁኔታን ተረድተን ከዚህ አንጻር ካልመዘንነው በራሱ በፀረ-ሙስና እንቅስቃሴ ላይ ብሔራዊ መግባባት ገና ባልተፈጠረበት ሁኔ□ ይሄንን ትክክል የሆነ ነገር መፈለግ ዓሩ ሆኖ ሳለ ይህንን □ሳቢ □ስካላደረግን ድረስ ጥረቱን በጥያቄ ውስጥ ማስገባቱ ትክክል ነው ወጁ? ይልቁንስ በፀረ-ሙስና ትግሉ ላይ አገራዊና ብሔራዊ መግባባት እንዲፈጠር ጥረት እያደረግን ይህንን ጥረት ለግዜው አነስ ያለ ተአማኝነት ጸአላቸው ተቋማት /ሊ□ረ□ሩ ቢችሉም/ ተቋማቱ በዓረታቸው እንዲገፉ ሊበረታቱ አይገባም ወይ የሚል ጥያቄ አለኝ፡፡

ስ□ስተኛ አስተያየት ሰጪ፡- የዛሬው ርዕስ ጠቃሚ ስለሆነ የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማህበር በሚጸ□ፉ□□ □መ□ □ ዓለም አቀፍ ኮንፈረንስ ላይ እንደ አንድ የመወያያ ርዕስ ሆኖ ቢቀርብ ለሌሎችም ያስተምራል ጠቃሚ ነው እላለሁ፡፡ ሌላው አቅራቢው የፀረ-ሙስና ኮሚሽን በተመረጡ 5 ክልሎች ላይ እንደተቋቋመ □ል□□ል፡፡ □እኔ ጥያቄ ክልሎቹ እንዴት ተመረጡ? የቀሩት ክልሎችስ የፀረ-ሙስና ኮሚሽን አያስፈልጋቸውም ወይ?

ሰባተኛ አስተያየት ሰጪ፡- □ረ-ሙስና ኮሚሽን ለብቻው ተንጠልጥሎ ድርጅቶችን የሚቆጣጠር ከሆነ አካሄዱ ችግር ያለበት ይመስለኛል፡፡ ይህ ማለት በድርጅቱ ሥርዓት በትክክል ካልተዘረጋና □□□ □□ረ-ሙስና ጥረት ካልተካሄደ በተያዘው አካሄድ ጅብ ከሄደ ውሻ ጮኸ □ጁም በር ሳጁ□□ ሌባ እንደማለት □ቆዓረ□ለሁ፡፡ □□ረ-ሙስና ኮሚሽን በየመ/ቤቱ ኦዲት አደረገ □ሚባለ□ ሙስናን መከላከል (Preventive Measure) ሊሆን አይችልም፡፡ ነገር ግን ቁጥጥር መካሄድ ያለበት በየድርጅቱ ውስጥ ነው □ሚል እምነት አሉኝ፡፡

ስምንተኛ አስተያየት ሰጪ፡- □ሚ□ረ□□ □□ረ-ሙስና እንቅስቃሴ በመንግስት ዙሪያ ማተኮሩ አግባብ እንደሆነ አንድ አስተያየት ሰጪ ነግረውናል፡፡ ነገር ግን የፁሑፉ አቅራቢ እንደገለጹት ከሆነ ሙስናን ለመከላከል ከተቀየሱት ስልት ውስጥ አብዛኛው የሚያተኩረው ኢኮኖሚያዊ በሆኑ ጉዳዬች ላይ ነ□፡፡ □ለቲካዊ □□ታዎችን አይነካም፡፡ ስለዚህ የአስተዳደር ሥርአቱ (Governance System) አመቺ የፖለቲካ ሁኔታን ይፈጥራል ወይ? ሙስናን ለመከላከል የሚያስችል ምቹ አስተዳደሪያዊና ፖለቲካዊ ሁኔታዎች አሉ ወይ? ሌላው የፖለቲካ ሙስናን እንዴት መዋጋት ይቻላል?

ዘጠነኛ አስተያየት ሰጪ፡- በመ□መሪጸ □ረጽ □□ረ-ሙስና ተቋማት እንዴት ነው የሚታዩት? ሁሉንም የፀረ-ሙስና አጀንዳ ብቻቸውን ይሠራሉ፣ ሁሉን ነገር እነሱ ያስፈጽማሉ፣ ሁሉም ኃላፊነት በነሱ ላይ ይጫናል ሌላው ግን እነሱን መጠበቅ አለበት የሚል እንደምታ አለ ወይ? ስንናገር እንደእኔ እነዚህ የፀረ-ሙስና ተቋማት ዋና ሚናቸው የፀረ-ሙስና ጥረቶችን ማስተባበር እና የሙስና □□ጁ ሕብረተሰቡ □ስዓ

እንዲታወቅ ማድረግ ነው። በእንቅስቃሴያቸው የግሉ ዘርፍ፣ □ሲቪል ማህበራት፣ ሕዝብ ወዘተ የየራሳቸው ተሳትፎ ሊኖራቸው ጁ□ባል። መታወቅ ያለበት እንደማንኛ□ም ተቋም □□ረ-ሙስና ተቋማት የራሳቸው ችግር አለባቸው። ከፀረ-ሙስና ኮምሽን የመጣን ሰዎች ለዚህ ስብሰባ ጥሪ ሲቀርብልን ብዙ ግዜ እንደተለመደው ምክንያት ሰጥተን መቅረት አልፈለግንም። ሆኖም ለመተቸት ችግራችንን ለማወቅ መጥተናል። በዚህም ጥሩ ዓሩ አስተያየቶች ተሰጥተውናል። ስንመለስ ብዙ የምናስተካክላቸው ነገሮች እንዳሉ ለመረዳት ችለናል።

ሌላ□ መታወቅ ያለበት የፀረ-ሙስና ተቋማት ከተፈጠሩ ወዲህ በመገናኛ ብዙሃን የሙስና ጉዳዮች ሰፊ ሽፋን አግኝተዋል። ይህ ማለት ግን ሙስና ፊ ምሯል □ሚል መ□ም□ሚጸ ላጁ ሊያደርሰን አይገባም። ቀንሷልም ለማለት አይቻልም። በአጠቃላይ □□ረ-ሙስና ትግሉ የፀረ-ሙስና ተቋማት ብቻ ሳይሆን በሕ□ቡ፣ በዕል □ር□፣ በሲቪል ማህበራት ተሳትፎ የሚካሄድ ነው።

አሥረኛ አስተያየት ሰጪ:- በብ□ አገሮች በተለይም በታዳጊ አገሮች የሚካሄዱ ጥናቶች የሚያመለክቱት □□ረ-ሙስና ተቋማት የትላልቅ የሙስና ወንጀሎችን ተከላካዮች ወይም ከለላዎች እየሆኑ እየመጡ አገሮች ከማይወጡበት አጣብቂኝ □ስዓ □□□ቡ ጁ□ኛሉ። ይህ አባባል □ሚጸስታውሰኝ ነገር አለ። የዛሬ 17 ዓመት ወደ አዲስ አበባ እንደመጣሁ አንድ የትልቅ መነፅር ስዕል በሠርቶ አደር ቁጥጥር ጽ/ቤት ተሰቅሎ አይቼ አንድ አዛውንትን ይህ ምንድነው ብዬ ብጠይቃቸው የሚዘረፉ ሰዎችን የሚያዩትን ለመቆጣጠር የተሰቀለ ነው አሉኝ። ጁህ እስከዛሬ አይጠፋኝም። ከዚህ አንጻር የእኔ ጥያቄ የውስጥ ቁጥጥር ሥርዓት በፀረ-ሙስና ኮሚሽን ጭምር አለ ወይ? ጥናቶች የሚያሳዩት የሙስና ተቋማት ትላልቅ ሙስናን (Grand Corruption) እየተከላከሉ አነስተኛ የሙስና ወንጀሎችን እያሳደዱ የነሱን መኖር አስፈላጊነት እያሳዩ ይኖራሉ የሚል ነው። በመሆኑም ከዚህ ችግር ለመውጣት በየድርጅቱ የውስጥ ቁጥጥር ሥርዓት የሚዘረጋበትንና የሚጠናከርበትን ሁኔታ ማመቻቸት ጸስ□ልፉል።

አሥራአንደኛ አስተያየት ሰጪ:- በአቅራቢው የቀረቡት 405 የሙስና ጉዳዮች አነስተኛና መካከለኛ እንደሆኑ ገልጸዋል። ግን ስንቶቹ አነስተኛ ስንቶቹ መካከለኛ እንደሆኑ ቢ□ለ□ ዓሩ ጁመስለኛል። ከፍተኛ ወንጀል የተባለ እንደሌለ ስለተረዳሁ ይህ ምን ማለት ነው? ኮሚሽኑ ከፍተኛ የሙስና ጉዳዮችን ማየት አልቻለም ማለት ይሆን? ከዚሁ ጋር በተጸጸ□ 1ዐ8ቱ ጉዳዮች የፍርድ ውሳኔ እንዳገኙ ሲ□ለ□ □ተቀሩት 75 በሙቶ ያህል የሚሆኑት ውሳኔ አላገኙም ማለት ነው ወይ? ውሳኔ ጸ□ኙትስ በአማካይ ምን ያህል □□ በፍርድ ሂደት ላይ ቆይተዋል። ሌላ□ በ□ረ-ሙስና ሕጉ የዋስትና መብት የለም። ሆኖም ሰዎች በእሥር ቆይተው በነፃ ሲወጡ ጁታያልና ወደፊት እንደነዚህ ዓይነት ሰዎች የጉዳት ካሳ እንዲያገኙ ለማ□ረዕ ሕ□ የሚሻሻልበት ሁኔ□ □ስቧል □ጁ?

አሥራሁለተኛ አስተያየት ሰጪ:- 4ዐ5 ተብሎ በቀረበ□ መረጃ ላጁ መካከለኛና ዝቅተኛ የሥልጣን እርከን ላይ ያሉ ኃላፊዎች ዙሪጸ እንደሆነ ተገልጿል። ይህ አንድ ነገር አስታውሶኝ ነው። ከ5 ዓመት በፊት በአዲስ አበባ ዩኒቨርስቲ በተካሄደ ውይይት አንድ የሕግ መምህር □□ረ-ሙስና ሕግና የዓሣ መረብ የሚይዙት ትንሽ ትንሹን ነው ብለው ስለነበር ከቀረበው መረጃ ጋር ይህ ነገር እውነት ሆኖ አግኝቼዋለሁ። ከዚህ አንጻር □□ረ-ሙስና ኮሚሽን በትክክል ትንሽ ትንሹን ጉዳይ ላይ ነው ወይ የሚያተኩረ□።

የረዳት ፕሮፌሰር መድህኔ □□ሰ ተጨማሪ አስተያየት

የፁሑፉ ሃሳብ በደንብ የተያያዘ አይመስለኝም። ሙስና እንደ አጀንዳ መነሳቱ ቃሉም መለመዱ ብሎም □ራሱ ሥርዓትና ባህል □□□□ረ መሄዱ ጠቃሚ ነው። ግን የሙስና አደጋው፣ መጠኑ፣ አይነቱ እና ትኩረቱን የያዝነው አልመሰለኝም።

ሌላው የሕዝብ ተሳትፎ ይባላል ይህ መኖሩ ዓሩ ነው። ግን ጠንካራና ነጻ ተቋም መኖር ነው ዋንኛ□ □ቃሚ ጉዳይ። አንድ አገር ያለተቋም ካርቶን ነው ይፈርሳል። ስለዚህ ወሳኝ ጉዳይ ጠቃሚ ስለሆነ በዚህ ላይ ትኩረት ልንሰጥ ይገባል። የሕዝብ ተሳትፎ ከጥቅሙም እንዲሁም የሙስና ጫናም ሕዝብ ላይ ስለሚኖር መኖሩ አይቀሬ ነው። ስለዚህ ጠንካራ ተቋም መመስረት ላይ ትኩረት ቢሰጥ ጠቃሚ ነው።

የአቶ መካሻ አበራ ተጨማሪ አስተያየት

አስቀድሜ በጹሑፉ ላይ የቀረቡ ሃሳቦች በአብዛኛው ገንቢ በመሆናቸው ጹሑፉን ለማሻሻል እንደሚረዳ ለመግለጽ እወዳለሁ። ከዚህ ውጪ አንዳንድ ሃሳቦችን ቀለል አድርጌ በማቅረቤ እና □□ለልኳቸው በመሆኑ ሊነሱ ችለዋል። ለምሳሌ ሙስና በመንግስት ባለሥልጣናት ያለሌላ ሰው ተሳትፎ አይፈጸምም ወይ? ተብሎ የቀረበ ሃሳብ አለ። ይህ ትክክል ነው። በፀረ-ሙስና አዋጅም ውስጥ በትክክል የተጠቀሰ ነው። ሙስና ከሌሎች ወገኖች ጋር በሚስ□ር □ ምር ሊ□□ም እንደሚችል። ከዚህ አንጻር የፀረ-ሙስና ሕጉ በዝርዝር ያስቀመጣቸው እና እኔ ያላነሳኋቸው ሃሳቦች ሊኖሩ እንደሚችሉ መረዳት ጠቃሚ ነው።

ሌላው በኢኮኖሚ ዕድገትና በሙስና ላይ በሰጠሁት አስተያየት ላይ ብዙ አስተያየቶች ቀርበዋል:: ይህ ትክክል ነው:: ምንአልባት ስናገር በግልጽ አልተናገርኩ ይሆናል:: የተሰነዘሩት ሃሳቦች በሙሉ ጥናት ይደረግባቸው □ተባሉ እና ጊዜንና ልፋትን የሚጠይቁ ናቸው:: በ□ኛ በኩል □መ□መሪጸ□· ሰርቬጁ በ1994 ከተደረገ ወዲህ ሁለተኛ ሰርቬጁ አልተደረገም:: ይህ በሌለበት ሁኔ□ ሙስና ጨምሯል ወይም ቀንሷል ለማለት አይቻልም:: ይሄን የተናገርኩ መስሎኝ ነበር:: ሌላው ከዚህ ጋር በማያያዝ ተደጋግሞ የተነሳው የ405 የሙስና ጉዳዮች ነው:: ይህ መረጽ በ□ኛ □ፀ □□ከ□· ብቻ ነው:: ያልተጠቆሙ እና በእኛ እጅ ያልገቡ መረጃዎች በርካታ ሊኖሩ ይችላሉ:: ስለሆነም በ405 የሙስና መረጃዎች ላይ ተመስርተን ሙስና ቀንሷል ወይም ጨምሯል ለማለት አንችልም:: ይህ አይነት □ም□ሜ ላጁ □ሚጸ□ርስ ሃሳብ ተላልፎ ከሆነ ስህተት ነው:: ነገር ግን እነዚህን መረጃዎች ስንመለከታቸው በአብዛኛው ያሉት መረጃዎች የሚያመለክቱት መካከለኛ ና □ቅተኛ የሙስና ወንጀሎች እንደሆኑ ነው:: ወደፊት ሁለተኛ□· ሰርቬይ ሲካሄድ ይህን ሃሳብ □ሚለ□·ዓ ሌላ ሃሳብ ሊመ□ ይችላል::

ሌላው ባለፉት 4 እና 5 ዓመታት ኢኮኖሚው ዕድገት አሳይቷል:: ይህ □□ረ-ሙስና ትግሉ ያመጣው ነው የሚል ሃሳብ አስተላልፌን ከሆነ ስህተት ነው:: ግን ለማለት የተፈለገው በአንድ በኩል ላለፉት 4 □መታት የኢኮኖሚ ዕድገት ተመ□ዕቧል በሌላ በኩል ሙስናን ለመታገል በርካታ እርምጃዎች ተ□ስ□□ል:: እነዚህን ሁለት ሃሳቦች አስቀምጠን በንድፈ ሃሳብም ሆነ በተግባር ሙስና ሲኖር ልማት ይደናቀፋል የሚል ነገር ነው ያለው:: ስለዚህ ይሄ ነገር መኖሩ በሙስና ላይ □□ተ□ሰ□ ጸለ□· □ርምጽ ዓሩ ነው ብንልስ የሚል ሃሳብ ነው በጥንቃቄ ያነሳሁት::

ሌላው መጥቀስ የነበረብኝ የኢትዮጵያ የፀረ-ሙስና እንቅስቃሴ የተጀመረው ሰፊ ጥናት ላይ መሠረት ባደረገ መልኩ መሆኑን ነው:: የሲቪል ሰርቪስ ሪፎርም ኘሮግራም ከመጀመሩ በፊት አንድ ትልቅ ግብረ□ጁል ተቋቁሞ በተለጸ□ ጉዳዮች ላይ በሥነ-ምዕባር፣ በሰ□· ሃይል አስተዳደር፣ በውጪ አስተዳደር ወዘተ ላይ ሰፊ ጥናት አድርጓል:: በዚህ ጥናት ላይ ተመስርቶ ነው ኘሮግራሞች የተቀየሱት:: ስለዚህ የፀረ-ሙስና እንቅስቃሴ በጥናት ላይ ተመስርቶ □ንደተጀመረ መረዳት እንችላለን:: ከዚህ ጥናት በተከታይ በሙስና ላይ ሰርቬይ ተደርጐ የሙስና ወንጀሎች በየት አካባቢ እንደሚፈጸሙ የሚያሳዩ የተወሰኑ መረጃዎች ተገኝተዋል:: ያ ሰርቬይ 5 ዓመት ያለፈው በመሆኑ ሌላ ሰርቬይ ለማካሄ□ □ቅ□ ተጁ□ል::

ሌላ□· □□ረ-ሙስና ሕጉን ከጊዜ አኳያ በዝርዝር ስላላቀረብኩ የተነሱ አስተያየቶች አሉ:: ለምሳሌ ስጦታን አስመልክቶ በፀረ-ሙስና ሕግ □ስፌታ አይነቶች እና ወንጀል የሚያሰኙበት ሁኔ□ በ□ር□ር ቀርቧል:: ስለዚህ ወደፊት በሕጉ ላይ ግንዛቤ እንዲኖር ተመሳሳይ መድረክ ቢኖር ጥሩ ጁመስለኛል:: ሌላ□· □□ረ-ሙስና ኮሚሽን በግሉ ዘርፍ የሚከሰቱ የሙስና ወንጀሎችን እንደማይመረምር ተገልጿል:: ይህ በተደጋጋሚ የሚነሳ ሃሳብ ነው:: ሆኖም የፀረ-ሙስና ኮሚሽን በመንግስት ተቋማት ላይ ትኩረት የሚያደርግ ሲሆን ሌሎች የሕግ አካላት ለምሳሌ ፖሊስ በግሉ ዘርፍ እና በሌሎች አካላት የሚፈፀሙ የሙስና ወንጀሎች ላይ ትኩረት ጸ□ርፉሉ:: ስለ□ህ በዕሉ □ር□ የሚከሰቱ የሙስና ወንጀሎች ላይ ክትትል አያደርግም የሚል መንፈስ መፈጠር የለበትም:: የተተወ ነገር ስለሌለ::

አምስት ክልሎች እንዴት የፀረ-ሙስና ቢሮ እንዲያቋቁሙ ተመረጡ □ሚል ዓጸቁ ቀርቧል:: ሆኖም የፀረ-ሙስና ኮሚሽን ሳይሆን በየክልሉ ቢሮ የሚከፍተው በፌደራል አወቃቀሩ መሠረት ክልሎች የሚያስፈልጋቸውን መዋቅር መዘርጋት ስለሚችሉ በክልሎች በራሳቸው ነው የተቋቋሙት:: ቀሪዎቹም አስፈላጊ ሆኖ ሲያገኙት የራሳቸውን የፀረ-ሙስና ቢሮ ሊያቋቁሙ ይችላሉ::

ሌላው በኮሚሽኑ ውስጥ የውስጥ ቁጥጥር አለ ወይ የሚል ጥያቄ ቀርቧል:: አስቀድሜ እንዳልኩት ሙስናን አደገኛ ከሚያደርጉት ነገሮች ውስጥ ሙስና የሕግ አስከባሪውን አካል ሰለባ ሊያደርገው የመቻሉ አደጋ ነው:: ይህ ማለት ሙስናን ለመከላከል የተቋቋመውን አካል መልሶ ሰለባ ሊያደርገው ይችላል:: ስለዚህ ኮሚሽኑ ከዚህ አንጻር ፍጹም የፀዳ ሊሆን አይችልም:: ከዚህ አንጻር በኮሚሽኑ □·ስዓ □□·ስዓ □ሥራተኞችን ጉዳይ የሚከታተል ክፍል አለ:: በተጨማሪም በኮሚሽኑ □ር□ር ጉዳዬች ላይ የምንወያይበት መድረክ አለ:: ስለዚህ ኮሚሽኑ የውስጥ ቁጥጥር ሥርዓት አለው ለማለት ይቻላል::

በመጨረሻም የተሰጡ አስተያየቶች በአብዛኛው ገንቢ በመሆናቸው የቀረበውን ፁሑፋ ይበልጥ ለማሻሻል ይጠቅማሉ:: የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎችም ተመሳሳይ መድረክ በማዘጋጀት ኮሚሽኑ ቢተችና ክርክር ቢካሄ□ ጠቃሚ ነው የሚል እምነት አለኝ::

በመፊ ረሻ □ክለቱ □□·ጁጁቱ መሪ ዶ/ር ጌትነት አለሙ ዋና ተናጋሪውን፣ አስተያየት ሰጪዎችን እንደዚሁም የውይይቱ ታዳሚዎችን በማመስገን የዕለቱን ውይይት □ፅተ□ል::

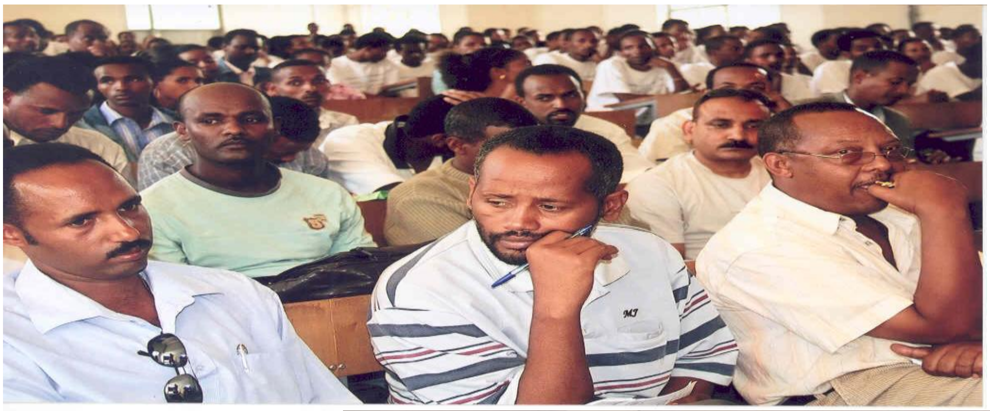

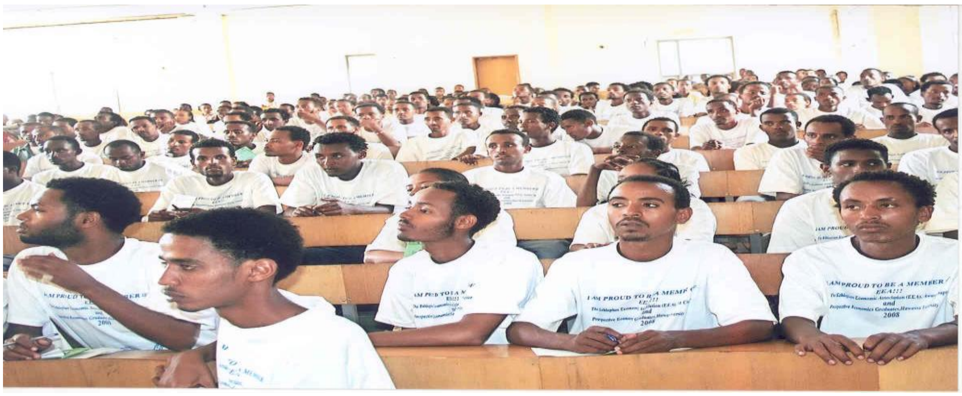

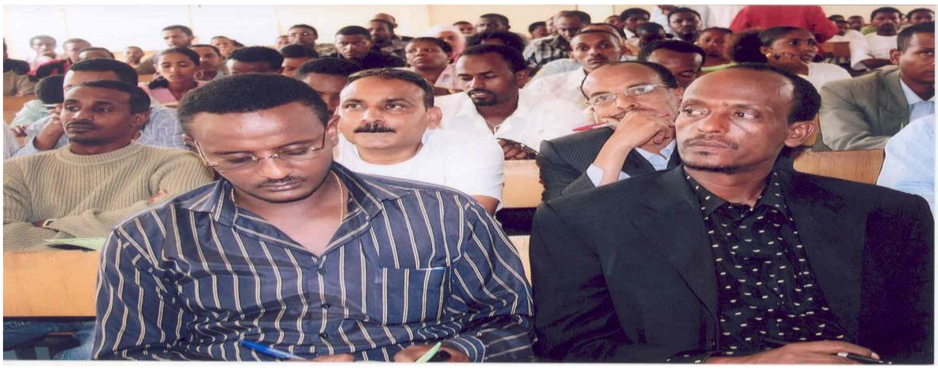

The Ethiopian Economic Association (EEA) - Awassa Chapter Office and the Prospective Economics Graduate of the Hawassa University co-organized a half-day panel discussion on the theme of **"the State of the Ethiopian Economy and Inflationary Pressure"** on 5 April, 2008 at College of Agricultural -Hawassa University.

The panel discussion brought together more than 300 participants consisting of prospective graduate students of Hawassa University, policy makers at regional level (Bureau of Trade Industry, Bureau of Finance & Economic Development etc), professionals, and representative of the business community, Members of the Ethiopian Economic Association and NGOs. The pictures of the panel discussion are shown below.